

Katedra

YU ISSN 0022/9295

19. JANUAR 1982-83

LETNIK XXII. 21

ŠTEVILKA 1

CENA 8 DIN

AKTUALNA TEMA:
POLJSKA

TV 284/21
1982/83

UNIVERZITETNA KNJIŽNICA
MARIBOR p. o.

p-1982/1809

KVIZ „SPOZNAVAJMO SVET IN DOMOVINO“ V ŠTUDENTSKIH DOMOVH

V študentskih domovih Maribor je bil v petek, 9. januarja kviz „Spoznavajmo svet in domovino“. Tekmovali pa sta ekipi študentskih domov iz Maribora in ekipa iz Pečarovec pri Murski Soboti. Oddajo je neposredno prenašal ljubljanski radio, vodila pa sta jo znana napovedovalca Menči Klančar in Rado Časl. Za prijetno vzdušje in dvorani so skrbeli ansambel Predmestje, pevka Tatjana Dremelj, pevca Franci Pirš in Lado Leskovar, dramska igralca Polona Vetrin in Marko Simčič ter pisatelj Marjan Marinc.

V menzi študentskih domov, kjer se je kviz odvijal, je bilo ves čas zelo živahno. Navijačev je bilo nenavadno veliko, iz Pečarovec pa so se pripeljali celo s svojim avtobusom.

Menči Klančar je že v začetku oddaje poudarila, kako resni

nasprotniki so Pečarovčani. Ti namreč že dalj časa sodelujejo v teh dvizih in so se že tudi visoko uvrstili, tako da smo dobili še malo več treme, kakor smo je že imeli. Pa vendar smo pokazali nekoliko več znanja kakor naši sicer zelo dobri nasprotniki in zmagali s šestimi proti osem, ter se tako uvrstili v naslednje kolo, ki bo približno čez dva meseca.

Kviz je v naših domovih organizirala občudijška komisija študentskih domov. Sodelovanje v tej radijski oddaji je novost, s katero je hotela občudijška komisija popestriti svoj skoraj iz leta v leto isti program. Sodeč po prisotnosti gledalcev in splošnemu vzdušju v menzi, jim je to uspelo. Upam le, da se bodo še naprej trudili in popestrili svoj program s takšno ali drugačno novostjo.

C. J.

KAKO ŠTUDIRATI?

Študentje drugega letnika Višje pravne šole so pripravili brucem sredini decembra okroglo mizo o načinih in metodah učenja, na kateri so sodelovali tudi nekateri profesorji. Znano je namreč, da je pomemben vzrok mariskaterega neuspeha to, da študentje ne vedo, kako »prežvečiti« knjigo. Tako so lahko bruci, ki so se množično udeležili te okrogle mize, dobili dragocene napotke in odgovore na vprašanja, ki se porajajo pri študiju. Bilo bi zelo koristno, da bi tudi »stare bajte« na ostalih mariborskih višjih in visokih šolah sledile zgledu študentov Višje pravne šole, saj bi s tem prispevali k boljšim študijskim rezultatom.

MLADI NOVINAR IN NAJBOLJŠE GLASILO ZSMS

Center za obveščanje in propagando pri Republiški konferenci Zveze socialistične mladine Slovenije letos že petič razpisuje tekmovalni „Najboljše glasilo v ZSMS“ in „Mladi novinar“. Med tekmovalni in akcijami pa imata tako „Najboljše glasilo“ kot „Mladi novinar“ v svoji vsebini poseben značaj, kajti v vseh petih letih sta se akciji spreminjali z namenom, da sistematično usmerjata in usposobita čimveč mladih za delo v družbenem sistemu informiranja ter krepita informativno zavest in kulturo med mladimi. Če bi bili akciji še vedno v isti obliki kot sta jo dobili leta 1977, potem bi upravičeno lahko trdili, da nima smisla nadaljevati z njima, tako pa velja izpolnjevati zahtevo, ki smo jo zapisali v Resoluciji X. kongresa ZSMS, da ju moramo nadaljevati in dograjevati.

Lastnost spremembe pa je pričujoča tudi v letošnjem razpisu. Pri akciji „Najboljše glasilo v ZSMS 1982“ je nova preobleka vidna že pri naslovu. Večkrat je bilo namreč izpostavljeno dejstvo, da so bila v prejšnjih letih ob srednješolskih glasilih ostala mladinska glasila zapostavljena, zato bomo v juniju 1982 podelili priznanje „Najboljše glasilo v

ZSMS 1982“ najboljšemu glasilu OO ZSMS, šole, družbene organizacije, društva in tovarniškemu glasilu, v katerem so objavljeni najboljši prispevki mladih. V vsaki od teh skupin glasilo bomo podelili le eno priznanje, kajti vemo, da je najboljši lahko le eden (od različne od prejšnjih let, ko je republiško priznanje dobilo več srednješolskih glasil). Zaradi objektivnega ocenjevanja pa bomo v maju 1982 z uredništvu najboljših glasil pripravili pogovore o poti nastanka glasila.

„Mladi novinar 1982“ pa ima zaradi predkongresnega obdobja, v katerem je Zveza socialistične mladine Slovenije, poseben pomen. Tudi tu bomo skušali zajeti vso širino področja informiranja, kjer delajo mladi. Predvsem je namen letošnjega tekmovanja zainteresirati in stimulirati mlade novinarje v uredniških za bolj poglobljene in kritične prispevke o mladini kot tudi okrepitev dopisniške mreže informativno-političnega tednika „Mladina“. V juniju 1982 bomo podelili republiška priznanja desetim najboljšim mladim novinarjem, ostali boljši kandidati pa bodo dobili značke in priznanja v občinskih konferencah ZSMS.

Lansko leto smo dali velik

ESPERANTO – MOST MEDNARODNEGA PRIJATELJSTVA

Svetovna študentska esperantska zveza je pred kratkim izdala nekaj informacij za študente vsega sveta, da bi bili pravilno obveščeni o pomenu in nalogah esperantskega gibanja, ki se stalno širi in spada med najmiroljubnejša sodobna gibanja na svetu. Tekst ene izmed informacij se glasi takole:

„Pri proučevanju današnjega jezikovnega problema in mednarodnih odnosov smo ugotovili:

da obstaja v vsakem jezikovnem področju in v vseh vejah znanosti velika in rastoča potreba po sredstvu mednarodnega sporazumevanja. To so občutili že Descartes, Newton, Leibniz, Komensky in mnogi drugi;

da je prevajanje neekonomično, da ni nobeden nacionalen jezik niti psihološko niti politično sprejemljiv za široko svetovno uporabo in da se problem neposrednega sporazumevanja lahko reši le s planskim jezikom;

da so naša proučevanja in osebne izkušnje pokazale, da se ta potreba lahko popolnoma zadovolji z mednarodnim jezikom esperantom, kar je dokazano z dolgoletno govorno in pisno prakso;

da uporaba tega jezika vključuje mednarodno poletno univerzo, mednarodne zveze znanstvenikov, pravnikov, geografov, pisateljev, zdravnikov, študentov itd., različne mednarodne seminarje in študijske skupine, 127 strokovnih slovarjev, znanstvenih časopisov v esperantu in še bi lahko naštevali;

PROSLAVA ESPERANTISTOV

15. decembra, ob obletnici rojstva začetnika mednarodnega jezika esperanta — Ludvika Lazarja Zamenhova, so mariborski esperantisti priredili proslavo na Osnovni šoli borcev za severno mejo. Na proslavi je sodeloval tudi ansambel »The Drava country dečki«, ki je v tem mednarodnem jeziku zapel pesmi Griza voj (Siva pot) in Jugoslavio (Jugoslavija).

Najzanimivejši del programa pa je bil vsekakor kviz, v katerem so ekipe merile svoje znanje iz esperantske književnosti in gibanja. Zmagala je ekipa, ki so jo sestavljali študentje Pedagoške akademije, ki obiskujejo na tej šoli tečaj mednarodnega jezika. Tako bo tričlanska ekipa študentov Pedagoške akademije zastopala Mariborčane na republiškem kvizu esperantistov v Ljubljani.

BOLJŠE INFORMIRANJE

Na sestanku Katedre smo se v novembru 1981 domenili, da bomo organizirano zbirali informacije o kulturnih dogajanjih na srednjih in visokih šolah.

Mesec dni je takšno informiranje že potekalo in sicer vsak četrtek od 11.30 do 12.30.

Ker sem na nekaterih šolah dobila pre malo izčrpane informacije ali pa tih sploh nisem dobila, želimo, da z nami bolj sodelujete in pripravite potrebne informacije že vnaprej. Informacije se nanašajo na

da obstaja v tem jeziku bogata originalna in prevodna književnost, kar pravzaprav potrjuje študije, da je esperanto kulturni fenomen;

da je eksperimentalno poučevanje esperanta v Italiji, Avstriji, Jugoslaviji, Madžarski in Bolgariji dalo rezultate, ki so brezpogojno naklonjeni pouku takšnega jezika;

da ima Svetovna zveza esperantistov (UEA) dobre odnose z UNESCO-m kot njen posvetovalni član že od leta 1954, ko je na seji UNESCO v Montevideu bila sprejeta resolucija, v kateri UNESCO beleži rezultate, dosežene s pomočjo esperanta na polju mednarodne duhovne izmenjave in v zblizevanju med narodi; ugotavlja, da so ti rezultati v skladu s cilji in ideali UNESCO in nalaga generalnemu direktorju dolžnost, da sodeluje s svetovno esperantsko organizacijo v vseh vprašanjih, ki zadevajo obe organizaciji;

da so v zadnjih letih poučevali esperanto na mnogih univerzah in višjih šolah (na primer: Amsterdam, Budimpešta, Hamburg, Krakow, La Laguna, Liverpool, Peking, Sofija, Taegu, Zagreb);

in zato vabimo študente v vseh delih sveta, da se učijo in uporabljajo mednarodni jezik!

Dodamo še lahko, da tudi v Mariboru obstaja društvo esperantistov v klubu mladih (Orožnova 2), kjer so, kot pravi, veseli vsakega novega člana. Esperantski tečaj pa poteka tudi na Pedagoški akademiji.

BRANKA NAPOTNIK

poudarek občinskim tekmovanjem, ki so ponekod rodila obilne sadove. S to iniciativo nadaljujemo tudi letos. Ker pa v nekaterih občinskih konferencah ZSMS Centri za obveščanje in propagando še vedno niso dojel bistva in pomena akcij in zato ne ustanovljajo občinskih žirij, ki bi ocenjevale glasila in delo mladih novinarjev, smo v razpisu napisali, da imajo možnost dajanja predlogov za republiško priznanje vse osnovne sredine mladih, v katerih poteka proces informi-

Tatjana Pirc

IN MEMORIAM DRAGO ČUBRILLOVIČ

Neozdravljiva bolezen je pri štiridesetih iztrgala iz kroga najbolj prizadevnih organizatorjev marksističnega izobraževanja in raziskovanja ter nadarjenih teoretikov v mladem univerzitetnem mestu Banja Luki Draga Čubriločica, magistra političnih znanosti in direktorja Marksističnega centra »Veselin Masleša«.

Drago Čubriločič je strokovno zrasel tako rekoč skupaj z ustanovo, v kateri je delal od njene ustanovitve in ki jo je vodil od leta 1977. V tem času je MC »Veselin Masleša« postal nosilec marksističnega izobraževanja in raziskovalnega dela v Bosanski Krajini. S tem je izdatno podprl uveljavljanje nove univerze, s katero je mariborska univerza navezala najtesnejše sestrške stike.

Ožje strokovno in raziskovalno področje Draga Čubriločiča je bil politični sistem, še posebej komunalni sistem, o čemer je objavil tudi vrsto zapaženih tekstov. Sicer je bil Drago eden tistih redkih strokovnih delavcev, ki ni postavjal nesmiselnih meja med znanstvenim in družbenopolitičnim angažiranjem, zato ga bodo težko pogrešali v mnogih redakcijah časopisov, o občinskem komiteju ZK, kot predsednika sveta občinske skupščine za družbeno-politični sistem ter pri vrsti drugih nalog in družbenih obveznosti, nalog in družbenih obveznosti.

Drago je zapustil to mlado družino ter množico prijateljev, ki si jih je znal pridobiti širom Jugoslavije.

Drago Čubriločič je imel eno najvažnejših vlog pri povezovanju Maribora in Banja Luke. Ta zveza se je namreč najbolj razvila ob skupnem pripravljanju velikih jugoslovanskih posvetov o Kardeljevih pogledih na mednarodne odnose v Jugoslaviji. Zapustil nas je sredi priprav na takšno posvetovanje, ki bo konec januarja v Mariboru. V organizacijskem odboru je za njim ostala globoka vrzel. Slava njegovemu spominu!

FRANCI PIVEC

SEJA KOORDINACIJSKEGA ODBORA

17.12.1981 se je v Mariboru sestal na svoji redni seji koordinacijski odbor klubov mednarodnega prijateljstva. Razen sekretarjev klubov MKP sta bila zaveni tudi Goran Radman, član predsedstva ZSMJ — zadolžen za mednarodne odnose in Karel Lipič iz RK SZDL.

Razpravljali so o problemih, ki jih imajo pri organiziranju in delu MKP.

Se vedno je premalo naših študentov, vključenih v delo MKP. S tujimi študenti bo potrebno še več delati, kajti ti se po končanem študiju vrnejo v svoje države in bi bilo pozitivno ekonomsko in politično, če z njimi ne bomo pretrgali stikov.

Na to do sedaj nismo bili dovolj pozorni.

Cvetka JERMAN

DELO MKUD-a DR. FRANJO CRNIK

»Kolikor je narejenega, je dobro«, pravijo tisti, ki aktivno delajo v Mladinskem kulturno-umetniškem društvu dr. Franjo Crnek na I. gimnaziji v Mariboru. Da, kolikor je narejenega.

Delo MKUD-a se je v letošnjem šolskem letu razširilo, ker so dijaki ustanovili mnoge krožke, ki prej na šoli niso delovali. Letos je začel z delom FOTO-krožek, katerega člani so si zadali nalogo, napraviti reportažo o vsakem kulturnem dogodku na šoli. Organizirali bodo tudi srečanje mladih fotografov I. in gimnazije M.Z. Prav tako je bila na novo ustanovljena plesna skupina in pevski zbor. V mladinskem razstavišču Avli bodo svoja dela še naprej razstavljali mladi in stari likovni umetniki, pa tudi dijaki naše šole. Ena takih razstav bo ob 8. februarju. Takrat bodo podeljene tradicionalne Prešernove nagrade za najboljša likovna, literarna in glasbena dela. Avla nam veliko katerih lahko vidimo dela dijakov I. gimnazije. V mesecu maju bodo, kot vsako leto, Pomladanske kulturne prireditve, ki bodo vključevale tudi najboljši literarni večer. Literarni večeri naj bi bili na rednem kulturnem programu I. gimnazije in sicer v organizaciji dijakov I. letnikov. MKUD pripravlja tudi proslavo ob pomembnejših praznikih. Zelo dobra je bila proslava ob 29. novembru v Unionski dvorani.

Program dela sekcij MKUD-a je precej obsežen in potrebno bo vložiti še mnogo dela, preden bo ta

program tudi uresničen. Delovanje MKUD-a ovirajo tudi težave. Člani pravijo, da je na šoli vse premalo zanimanja za njihovo delo. To se je pokazalo že na prvem občnem zboru v začetku novembra. Nanj so bili povabljeni vsi razredni predstavniki in predstavniki sekcij. Vendar se jih je temu vabilu odzvalo le malo. In tu je tudi večna denarna stiska. Predvsem Foto-sekcija bi njuno potrebovala denar za ureditev temnice. Zaradi pomanjkanja opremljene temnice je tudi delo Foto-krožka zaenkrat še pomanjkljivo. Prav tako bi denar potrebovala na novo ustanovljena plesna sekcija. Tega pa nikoli ni dovolj...

Lepo je imeti na šoli MKUD. Vendar je manj lepo, kadar je treba za ta MKUD tudi kaj storiti. Pripravičana sem da na naši šoli so dijaki, ki bi jih delo v MKUD-u veselilo, a vendar ostajajo pasivni. Kaj je vzrok za vse manjše zanimanje dijakov za kulturo? Nekateri pravijo: »Nikoli nimam časa,« drugi spet: »Saj sploh ne vem ničesar o MKUD-u.« O MKUD-u je bilo na naši šoli že veliko povedanega, a kot kaže, še vedno ne dovolj. Vsak uspeh na področju kulture sicer vzpodbudi nekatere posameznike, vendar ostanejo v svojih prizadevanjih bolj ali manj sami. »Kolikor je narejenega, je dobro!« To je res. Morda bi bilo lahko narejeno še več...? Posamezniki ne morejo storiti dosti. Za delo v MKUD-u je potrebno veliko ljudi, volje in tudi sredstev.

LILI POTPARA

Časopis univerzitetne sodobnosti Katedra. Naslov uredništva: Ob parku 5, 62 000 Maribor, telefon 22-004. Številka žiro računa: 51800-678-81846. Izdaja univerzitetna konferenca ZSMS Maribor.

Uredništvo: Matjaž Mulej (glavni urednik), Viktor Jovanovič (odgovorni urednik), Srečko Pirtovšek (informacije), Dejan Verčič (teorija), Lucijan Vihar (v. d. kulturnega urednika), Marjan Hanl (tehnični urednik), Glorija Marinovič (lektor)

Sodelavci: Robi Florjančič, Franc Požgan, Vladimir Gajšek, Franci Pivec, Cvetka Jerman, Lili Potpara, Branka Napotnik, Zlatko Fras itd. Tajnica: Marjana Koštomaj. Distributer: Miran Dobovišek. Izdajateljski svet: Zinka Kolarič, Marjan Pungartnik, Mirko Križman, Miroslava Geč-Korošec, Vito Kumperščak, Mik Rebernik, Slavko Gerič, Tomaž Kšela, Alojz Gramc, Janez Šaler, Franc Požgan, Vili Vuk, Josip Škrumlec, Cvetka Jerman Mirč Pestiček.

Katedra izhaja ob podpori UK ZSMS Maribor, Kulturne skupnosti Slovenije, Raziskovalne skupnosti Slovenije, Izobraževalne skupnosti Slovenije in Zveze Skupnosti za zaposlovanje.

Tisk: ČGP Večer, Tržaška 14, Maribor.

Cena izvida: 8 din. Nenarocnih slik in tekstov ne vračamo

Uradne ure vsak dan od 12. do 13. ure, za kulturo vsak četrtek od 16. do 17. ure. Sestanki uredništva vsak ponedeljek od 13. ure naprej. Oproščeno temeljnega davka na promet po sklepu 421-1/70 z dne 22. 1. 1973.

USMERITVE AKTIVNOSTI UK ZSMS ZA LETO 1981/82

»Uspehi zveze socialistične mladine in njen prispevek k razvoju socialistične družbe bo toliko večji, kolikor bo ustvarjala pogoje za širšo in hitrejšo vključitev mladih ljudi v vse vrste družbene odgovornosti in družbenega odločanja v delegatskem sistemu. Kajti tudi mlad človek, kakor vsak drug, lahko samo v življenjski praksi, pri delu in odgovornem odločanju, preverja samega sebe, svoje ideje in pobude, pravilnost svojih stališč, pa tudi realne možnosti in sposobnosti družbe. Brez takšne družbene odgovornosti in brez takšnega preverjanja v praksi bi se vsako mladinsko gibanje zgubilo v morju jalovih besed ali sektaškega avanturizma.»

(E. Kardelj: Smeri razvoja)

Izhajajoč iz te Kardeljeve misli in ugotovitve, da je bilo v preteklem letu delo UK ZSMS v izraziti stagnaciji, menim da nas čakajo v tem obdobju aktivne naloge predvsem pri:

— učvrstitvi stalnega in jasnega mladinskega dela organov UK ZSMS,

— večji angažiranosti članstva pri izpeljavi zadev skupnega pomena,

— kadrovske krepitvi organizacije z velikim poudarkom na idejno-političnem delu,

— razvijanje samoupravnih in družbeno-ekonomskih odnosov v visokem šolstvu.

Obdobje, ki je pred nami, je za takšno dejavnost izredno primerno, saj je to obdobje najširših srečanj mladih, ko bomo ob razpravah konkretnih dokumentih morali ugotoviti od kod smo prišli in kakšno bo moralo biti naše delo v pokongresnem obdobju.

Problematiki samoupravnih delegatskih odnosov je UK ZSMS posvečala veliko pozornost. Ideja samoupravnih skupin je dejansko rasla med nami in se tudi sprovala v praksi. O OO ZSMS so ugotovljeni pozitivni rezultati pri takšni obliki dela, vendar stvari odločno počasi premikamo.

VEKŠ dokaj uspešno orje ledino na tem področju; bilo bi koristno prenesti ostalim šolam pozitivne izkušnje. Zvedati se moramo, da se postavljenih ciljev, ki bodo delegati študentov v svetih VTO, VDO in Univerze, dobivali stališča in usmeritve svojih volilcev pred sestanki teh organov ne da hitro uresničiti.

To je trajni proces, ki terja stalno in spretno angažiranje, ki je pa možno le ob kontinuiranem delu mladinske organizacije. Ob tem ne moremo pozabiti na temeljne organizacije v VTO in VDO in Delegate PIS-ov, za katere se na šolah bolj malo ve, kaj in kako delajo.

Več let se nam že dogaja, da sprejemamo v mladinski organizaciji na Univerzi stališča, ki pa ne najdejo normalne sistematske postavitve poti razreševanja, to je samoupravnega delegatskega mehanizma. Zato, ker se za njih

realizacijo borijo samo študentski aktivisti, ne pa tudi delegati študentov v najrazličnejših organih, od svetov VTO, VDO do Univerze in do PIS-ov (primer za to je univerzitetna skriptarnica, financiranje obštudijskih dejavnosti, ipd.), ne upoštevamo nekaterih stvari iz mrtve točke.

Zato, da bi lahko uspešneje izvrševali svoje delo, se tvorneje vključevali v analiziranje in reševanje problematike, je nujno usposabljanje. Jasno nam mora biti, da le idejno politično usposobljeni in strokovno podkovani mladinski aktivisti lahko ustvarjalno sodelujejo v procesih nadaljnjega razvoja. Temu cilju mora biti programsko podrejen seminar za vodstvo OO ZSMS na Univerzi. Nadalje je pomembno obdržati seminar za delegate v samoupravnih organih in realno pošiljanje perspektivnih kadrov v vse oblike usposabljanja, ki jih organizira RK ZSMS in MK ZSMS, vendar to ni dovolj. Širšemu in množičnejšemu idejno-političnemu usposabljanju, mora dati svoj prispevek idejno politična komisija.

Doseči mora stalno aktivnost na tem področju in razviti sodelovanje z marksističnim centrom na Univerzi.

Preobrazba vzgojnoizobraževalnega sistema v usmerjeno izobraževanje postavlja pred nas mlade na Univerzi pomembne naloge. Zahteve po večji kvaliteti programov, po vključevanju nas študentov v metode in oblike raziskovalnega dela, po odločanju v posebnih izobraževalnih skupnostih o programih, financah, terjajo od nas, da tudi sami prispevamo pri iskanju novih in boljših poti. Ne želimo biti pasivni sprejemniki znanja, ampak aktivni udeleženci v procesu pridobivanja znanja. Zato moramo povzdigniti glas v primerih, ko temu ni tako. To je edina pot za doseganje boljše kvalitete in hitrejšega spremljanja tradicionalnih navad na Univerzi.

Angažirati se moramo ob izvajanju družbenega dogovora in samoupravnega sporazuma o štipendijski politiki. Pri tem nam mora biti posebej jasno, hitro in določeno reagirati v primeru, ko se OZD ne drži skupno dogovorjenih meril in kriterijev.

Študentski domovi so primer precej anarhističnega stanja. Odločno se moramo zavzeti za konstituiranje in delovanje OO ZSMS v domovih, ki mora nositi skupaj z drugimi političnimi organizacijami v domu odgovornost, da se samoupravljanje postavi na noge. Preseči je treba stanje, ko se veliko govori o statutu in preiti v fazo spremljanja tega dokumenta, da bodo njene poti in načini sprejemanja odločitev. Problematiko stanarjev je moč rešiti le ob dogovornem in odkritem sodelovanju študentov, uprave in širše družbene skupnosti.

Pri nadaljnji gradnji študentskih domov je izrednega pomena kvalifikacija namembnosti prostorov v večnamenskem objektu na korškem platoju. Gre za objekt, ki ni

namenjen samo za upravo ŠD, ampak tudi in predvsem za občudijске prostore študentov Univerze. Ker se pri tem pojavlja veliko nejasnosti, je potrebno na naši konferenci zavzeti jasno stališče, da ne potrebujemo vadbeneh prostorov za občudijsko dejavnost študentov Univerze. Moramo biti idejno pozorni, da se ne bi dogodilo, kot je v primeru depadanse ŠD.

Programsko siromašenje, vsakodnevne finančne težave, hude prostorske stiske, kadrovske problemi, organizacijska nepovezanost, je skupek težav, ki že vsa leta pesti občudij. dejavnost na Univerzi. Ideja o ustanovitvi centra teh dejavnosti ni nova, je pa vredna, da so dozorela tla na Univerzi, da bi jo lahko realizirali. To je tudi edini izhod, da začnemo to dejavnost celovito obravnavati in reševati. Združitev kulturnih, športnih, informativnih, glasbenih, likovnih in drugih potencialov, pridobitve delovnih in vadbeneh prostorov v večnamenskem objektu študen. domov predstavljajo edini izhod iz situacije, ko stoji ocena, da študenta kulturnega ustvarjanja v univerzitetnem prostoru ni čutili.

Ne more nam biti vseeno stanje na naslednjih področjih:

— mednarodno, kjer je treba posvetiti pozornost delovanju specializiranih organizacij MKP, in mednarodnim stikom UK ZSMS.

— SLO in DS, kjer nas čaka v prihodnjem letu pomembna aktivnost za prostovoljno udeležbo študentk na usposabljanju vojaških spretnosti.

— MDA, tako nadaljevanje bolnice Jesen, kot udeležba v lokalnih, republiških in rezervnih akcijah.

— poslovanje ŠS.

Vsekakor nas čaka v prihodnjem obdobju bogata paleta prostovoljnih nalog. Ostati samo na tem, ne da bi vložili napore in jih realizirali, ne da bi bilo v skladu z revolucionarno vlogo, ki jo mora imeti mladina v naši družbi. Vendar brez široke angažiranosti našega članstva zadanih ciljev ne bo mogoče uresničiti. Za boljše in kvalitetnejše vloge v naši družbi v prihodnjem obdobju, je nujno čimbolj organizirati delo po komisijah in delovnih skupinah.

Potrebno pa je narediti tematske seje konference za naslednja področja:

— programska in organizacijska ustanovitve centra občud. dejavnosti,

— problematika ŠD, — univerzitetna skriptarnica, — osnutek resolucije za kongres ZSMS in ZSMJ, — poslovanje ŠS.

Pri svojem delu se bo UK ZSMS za realizacijo zastavljenih nalog tesno povezala z MK ZSMS, prav tako pa je obvezno ustvariti delovni kontakt z UK ZSMS Ljubljana.

Predlagane usmeritve dela lahko postanejo stvarnost le ob aktivnosti slehernega našega člana. S tem bomo tudi na najboljši možni način dali prispevek k razvoju družbe, kot celote.

UK ZSMS

ZAKAJ TAKO?

Člani Kulturno umetniškega društva Student iz Maribora so imeli v četrtek občni zbor, na katerem so pregledali dosedanje delo in sprejeli program dela za vnaprej. Od velikega števila vabljeneh, od dekanov pa do predsednikov mladinskih organizacij na šolah so se vabilu odzvali le sodelavci Katedre, študentske redakcije Radia Maribor, predsednica mladine na visoki ekonomsko komercialni šoli in predstavniki zveze kulturnih or-

ganizacij v Mariboru ter za nekaj časa še sekretarka univerzitetne konference zveze socialistične mladine v Mariboru. Ostali vabljene pa so kot kaže imeli pomembnejše delo, tako so vsaj z grenkobo ugotavljali na občnem zboru kudovci. Čeprav bi naj bil KUD Student univerzitetno kulturno društvo, pa ni bil prisoten nihče z univerze, kaže da tovariše in tovarišice na univerzi problemi študentske kulture ne zanimajo preveč. Prav tako ni bil

prisoten nihče od pred enim letom ustanovljenega sveta kulturnoumetniškega društva. Predsednik sveta se je opravičil, ostali pa kot kaže še za to niso imeli časa. Tako so lahko kudovci znova govorili o svojih težavah le sami med seboj. Čeprav bodo letos postali že polnoletni, pa še vedno nihče noče priznati očitovstva. Nihče noče tega otroka, pa čeprav je postal že velik, priznan in priljubljen. Če preveč joka, dobi dudo namočeno v nekaj starih milijonov in do naslednjega jokanja je problem rešen.

JESENSKA SKUPŠČINA JUGOSLOVANSKEGA AIESEC

Več kot mesec dni je že, ko je bila v Radencih skupščina jugoslovanskega AIESEC, pa vendar so spomini še živi, saj je vedno lepo ob priložnostih, ko se zbere Jugoslavija v malem. AIESEC je organizacija za izmenjavo študentov ekonomije. V Jugoslaviji je 24 komisij AIESEC, ki delujejo na ekonomskih fakultetah ter višjih in visokih šolah ekonomske usmeritve. Dvakrat letno — jeseni in spomladi imajo delegati komisij skuščino, da se pogovorijo o stvarih skupnega pomena. Organizator tokratne jesenske skupščine, ki je bila v času od 3. do 7. decembra, je bila komisija iz mariborske VEKŠ. V Radencih se nas je zbralo preko 100 delegatov iz 22 ekonomskih fakultet ter višjih in visokih šol ekonomske usmeritve iz vse Jugoslavije.

Delo skupščin je potekalo na treh plenarnih sejah in v manjših delovnih skupinah za predsedniške in sekretarje, menjavo, finance ter informiranje in propagando. Razpravljali smo o statusu jugoslovanskega AIESEC — ta naj bi v bodoče dobil status občudijске dejavnosti (v Sloveniji je to že izvedeno v praksi) in prišel v program fakultet oz. višjih in visokih šol. Pregledali smo rezultate dela med dvema

skupščinama, še posebej menjava praks in študentov (receptijski program za tuje študente v poletnih mesecih bo ena izmed glavnih točk na spomladanski skupščini, ki bo marca v Opatiji). Osvojili smo program dela do naslednje, spomladanske skupščine, izvolili novo vodstvo jugoslovanskega AIESEC in po izvedenih izpiti izbrali kongresno delegacijo. Na mesto nacionalnega sekretarja za menjavo je bila izvoljena Lidija Polutnik, članica naše komisije. V prihodnje bo vodila in koordinirala menjavo študentov in praks in vodila jugoslovansko kongresno delegacijo na mednarodnem kongresu AIESEC, ki bo marca v Veliki Britaniji.

Poleg delovnega dela nismo pozabili na že obvezno zabavni del. Med plesom, srečolovom in družabnimi igravicami smo se nasmejali, zabavali in še boljše spoznali, vse skupaj pa smo zaključili s svečano večerjo in kratkim programom vsake izmed prisotnih komisij.

Ob tej priložnosti bi se želeli zahvaliti prof. Matjažu Muleju in Rontani Jurčević za otvoritveni govor na skupščini in vsem delovnim organizacijam, ki so nam pomagale pri izvedbi skupščine.

komisija AIESEC

MAGRA NI POINT

„Jazz balet“ je ime, s katerim je skupina za izrazni ples MAGRA označila svoje delovanje. Čas, ko so kot skupina „igrale“ le scensko ozadje, je za njimi in dela so se lotile z veliko vnmemo. Treninje so trdi in 6 ur tedenskega dela tudi kaže njihove ambicije, ki nočejo ostati zgolj na amaterski stopnji. „Umetnost je del in vsebina življenja in naš odnos do nje se kaže v sporočilih, ki jih kažemo z gibi in glasbo“, pravijo. Človek mora čutili življenje okrog sebe, da bi ga potem produciral v obliki in z občutki, ki so mu najbližji. Za MAGRO je to izrazni ples.

Publika jih v začetku ni sprejela z zaupanjem. Prehod iz pointovskega komercialno usmerjenega poplesovanja na odru do Magrinega načina plesa je vzbudil pri publiku šok. Dekleta so vztrajala pri svojem načinu in prvi letošnji nastop na prireditvi „pozdrav brucem“ je pokazal, da imajo prav. Študentska publika jih je sprejela in to že veliko pomeni.

Nastopov imajo razmeroma veliko, 40 do 50 v sezoni, kar je skoraj pet na mesec. Polovico vseh je namenjenih vojakom, 20 jih pripravijo za delovne organizacije, le trije so v sklopu s KUD Studentom. Kot del KUD Studenta je to zagotovo premalo, čeprav dekleta pravijo, da so zmeraj za sodelovanje, le prave

pobude ni ne s strani KUD, ne s strani Univerze.

MAGRA se financira večinoma sama, KUD primakne po ključ sistem svoj delež, kar pa znese za prostore, ki so ne mimogrede rečeno, občutno premali. Sobica je primerna za šahiste, za 16 deklet, ki za svoj ples rabijo prostor, pa ne. Iskati prostor, ki bi bil primeren, pa bi pomenilo iskati nov problem. Tega pa raje ne. Težave so tudi z novimi kadri, misli se na fante (te še posebej, saj je sedaj v skupini le eden) in dekleta, ki imajo v sebi ritem. Koreografija je problem zase, zato si dekleta pomagajo sama tako da celotni program izdela Minka Veselič, ki jih vodi. Nove ideje dobijo na mednarodnih seminarjih, ki jih pripravijo v Poreču in na katerem so udeleženci mednarodni strokovnjaki za moderni balet. Drugega sodelovanja v okviru koreografije nimajo in pravijo, da ga je težko dobiti saj je razdrobljenost in nepovezanost delovanja izraznoplešnih skupin v občini prevelika. Tu ni nobenih skupnih nastopov, nobenih seminarjev, nobenih dogovorov za delo v naprej. Kljub temu, da je stanje tako, pa je MAGRA svoje priznanje za delo dobila. Snemali so za televizijo pred mesecem dni, povabila od drugod pa se, tako pravijo, ne bodo branile, saj so nastopi eden od smislov njihovega delovanja.

LUCIJAN

ČUŠ KATEDRA

Od 15. decembra lani je v avli I. gimnazije v Mariboru odprta skupinska razstava mladih likovnikov z gimnazije Ljubljana-Sentvid. To v avli ni prva taka skupinska razstava, je pa ta verjetno najbolj likovno celovita. Sestavljena je namreč iz šestih delov, šestih celot, ki so: likovno delo v okviru šolskega glasila, koreografija predstave njihove recitacijske in plesne skupine, likovna dela z družbeno-politično, biološko in obrambno vsebino, urbanizem, arhitektura in notranja oprema, fotografije ter vizualne komunikacije. Razstavo sta odprla tov. Remec, likovni pedagog s I. gimnazije in tov. Josip Korošec, likovni pedagog z gimnazije Ljubljana-Sentvid, ki sta z nekaj besedami predstavila to pravzaprav zanimivo razstavo. Nekaj besed iz spremne besede tov. Korošca: „Na nekaj bi želel opozoriti. Razstava naj bi omogočila vpogled v naše delo. Gradivo je bilo s tem namenom tudi

tako izbrano. Ker gre za delo, ki je potekalo dolgo časa in se je ob njem zvrstilo nekaj generacij učencev, ga verjetno ne kaže ocenjevati po kakovosti izdelkov, temveč po številnih možnostih, ki jih šolsko življenje nudi učencu,

mmm

Tako ustanovitelj univerzitetna konferenca, kot tudi univerza pa ga nočeta posvojitvi. Kudovci sami ocenjujejo sodelovanje z univerzitetno konferenco kot slabo.

Da je v tem nekaj resnice pove tudi podatek, da so na zadnji seji predsedstva Univerzitetne konference poslani na sejo, ali konferenco o mladinskem prostovoljnem delu štiri člani predsedstva, na občni zbor Kuda Student pa se jim ni zdelo vredno poslati nikogar od članov predsedstva.

Folkloristi akademske folklorne skupine, pevci akademskega pevskega zbora, plesalke skupine za izrazni ples Magra in v bližnji prihodnosti še člani študentskega odra se bodo tudi v tem osemnajstem letu obstoja društva še naprej trudili z nastopi, prav tako se bodo še naprej ukvarjali s prostorskimi, finančnimi, kadrovske težavami. Zavedajo se, da je še največ, kar lahko računajo od drugih denarna pomoč. Tako bodo kudovci še naprej reševali svoje težave sami, študentski funkcionarji in funkcionarji na univerzi pa bodo v poročila o svojem delu še naprej pisali, kako uspešno deluje že osemnajst let v Mariboru Univerzitetno kulturno umetniško društvo.

FILMSKA SCENA

Filmska scena je bila ob ustanovitvi pred štiri leti zamišljena kot nekaj zbir vseh najboljših svetovnih avtorjev in filmov zadnjih let. Tega koncepta se je prvo sezono tudi držala, kajti pred nami so se v šestih mesecih zvrstili resnično najboljši kinotečni, pa tudi ne tako stari filmi. FS pa je iz leta v leto izgubljala na kvaliteto in na platnih smo videli tudi makaroni vesteme in poceni komedije, samo še kung fu filmi so manjkali, pa bi bila scena na psu.

Lahko verjamemo, da so organizatorji hoteli dati vse od sebe, saj so celo razširili program na četrtek in petek, a filmi so še zmeraj ostajali pod kritiko.

Program FS za sezono 81/82 je pred nami. Med repertoarjem najdemo: Polnočnega kavboja, Maratonca, Lete žerjavi (sovjetski film), Svatba, Qadrofano 82, Kruh in čokolada, Bergmanove Jagode in kri, Antonionijev Blow Up, Felinijevo Cesto, Capollovo Apokalipso danes, Tri ženske, Ladjo norcev, Julijo, Goli v sedlu, če izberem le najbolj znane. Med petindvajsetimi filmi, kolikor jih bomo videli, je nekaj povsem povprečnih, program pa je izbran čisto komercialno. Med filmi je en sam jugoslovanski (Zbiralci perja), kar pa je do naše kinematografije krivično, saj je v zadnjih letih dala nekaj odličnih stvaritev. Vsi drugi filmi so v glavnem Italijanski in Ameriške produkcije in kljub znanim režiserjem ne kažejo kakih novih poti, ki se v kinematografiji pojavljajo v zadnjem času.

Sploh je vprašljivo, ali se organizatorji lotijo izbiranja s kakšnim konceptom, ali poberejo le filme, ki so jim po naslovih najbližje. Iz programa se tudi ne da razbrati, na kak način naj bi Filmska scena vzgajala gledalca, mu postavila kriterije za dober ali slab film, ga naučila izluščiti sporočilo, ga podučiti o igri, dramaturgiji itd.

In vendar je bil to osnovni namen FS, ko je bila ustanovljena. Verjeli ali ne, celo komentarje in kritike smo slišali v prvi sezoni FS pred filmom. Po filmu pa je bilo možno razpravljati in se pogovarjati o filmu. Zdaj je vse zdrsnilo na nivo povprečnega mestnega kina, njegov moto pa je očitno: „Tu imate, če hočete, vzemite, če ne, pa pustite!“

LUCIJAN VIHAR

NOVOLET- NI PLES

Novoletni ples je v Mariboru prava priložnost, da se izkažejo tisti, ki jih celo leto ni bilo videti. Kolikokrat smo že lahko ugotovili, da so mladi v Mariboru žejni zabave? Zato tudi ni preveč presenetljivo, da je bila v torek 29. 12. 1981 Hala C precej polna, čeprav ni bila nabita.

Veliko nas je prišlo tudi iz radovednosti, kajti na področju rocka se v Mariboru že dolgo ni nič zgodilo in kot kaže, se še nekaj časa ne bo. Veliko presenečenje, ki nas je čakalo v Hali C za borih 100 dinarjev (deset jurjev) so bila Čudežna polja, ki so napovedala veliki povratek na rock sceno.

Pred njimi so nastopili Preporodi, vendar so jih Čudežniki prekosili po svoji neumnosti in verjetno so s tem hoteli doseči, da si bi jih človek dolgo zapomnil in da bi Preporodci ob njih zbledeli. To jim je tudi uspelo.

«Sou» se je začel in tisočglava množica je dvignila roke v zrak in navdušeno vzklikala, pri čemer jim je v veliki meri pomagal Čudežni pevec, ki se je preko pretirano glasnega ozvočenja na ves glas narcisoidno drl: «Čudežna polja, Čudežna polja» in s tem verjetno hotel dokazati, kako lepo zna artikulariti glasove. Publika pa je, kot pri uri slovenščine, ponavljala za njim (z njim pa tisti, ki se hitreje učijo).

Vsekakor o kaki «čudežni» sprejembi pri Čudežnikih ni govora. To je vsakdo lahko opazil že po prvih taktih prve pesmice, ki so jo zaigrali, kajti začeli so z železnim repertoarjem vseh sobotno gostilniških komercialnih bendov, tako da so bili najbolj zadovoljni tisti, ki so pomotoma zašli v Halo C in ki so sedaj upali, da bodo prišli na svoj račun, kajti pričakovali smo, da bodo zdaj zaigrali katero izmed velikih uspešnic naše najboljše skupine Srebrna krila ali pa vsaj: «Mari, ne piši pesmi več». To se

sicer ni zgodilo, zato so nekateri užajeno zapuščali prizorišče. Čudežniki pa so po krajši pavzi (navada jim je ostala s plesov, kjer si fantje verjetno služijo kruh) nadaljevali s težko pričakovanim Beatles shawom. Seveda so prišli na oder preoblečeni, svoje rdeče kombinezone so zamenjali s sukrijami in kravatami in tako koristno uporabili svojo vsakdanjo garderobo.

Ob čudežni besedici Beatles je množica zopet popenila in sprostila tisto energijo, ki je ne more uporabiti v mladinski organizaciji in «sou» se je spet začel.

Vsekakor smo pri pesmicah Beatlesov pogrešali nekoliko več disco ritma, kajti navajeni smo jih poslušati s plošče Stars on 45, po kateri so se vzgledovali tudi Čudežniki in zmešali nekaj pesmic v polurno skrupcalo ob katerem je publika navdušeno norela. No, po tem, s pompom napovedanem, Beatles shawu pa so Čudežniki še z nostalgijo obudili spomine na

njihova najlepša leta in zaigrali preizkušeno «Smoke on the water» in pa «I can't get no satisfaction» in tako razburili stare rokerje, ki pa so bili bolj prisotni v bifeju in proslavljali rojstvo svojih otrok ali pa z muko pridobljeno diplomu in so se skoraj razjokali, ko so zaslišali zvok svoje priljubljene pesmice iz mladosti.

Razjokali pa so se tudi člani skupine Čudežna polja, ko so zaigrali svoj največji hit «Solze», pri tem pa se niso tako spozabili, da bi pozabili povedati, da je to «njihova lastna kompozicija». Dokazali pa so tudi, da sledijo glasbenim tokovom po svetu, kajti zaigrali so tudi «svojo lastno» punk kompozicijo, s katero so nas prepričali, da ne vemo, kaj punk sploh je, ali pa smo začeli vsaj dvomiti.

Novoletni ples je bil in Čudežna polja so dokazala, da so kljub vsemu umetniki. Kajti nategniti tako množico ljudi je vsekakor umetnost.

Eigner Vasja

MKUD

(mladinsko kulturno-umetniško društvo) na Gimnaziji Miloša Zidanška

MKUD deluje že vrsto let, imenuje pa se po slovenskem pisatelju Ivanu Cankarju. Ime je zveneče, obvezuje, od ans mnogo pričakujejo, čeprav to ni nikakršno objektivno merilo vrednotenja našega dela. Živimo pač, in delamo po svojih močeh.

V okviru MKUD-a združujejo svoje delo:

— **dramska sekcija**, ki pripravlja po uspešnih letih znanega KABARE-ja (avtor tekstov prof. Mire Štefanac) letos nekaj novega. Na oder bomo poskušali postaviti «pravi» dramski del (naslova naj ostaneta zaenkrat še skrivnost).

— **literarni krožek**, člani tega krožka se redno sestajajo, berejo in ocenjujejo svoja dela, poskušali bodo pripraviti nekaj literarnih večerov, kjer bodo predstavili svoje in stvaritve že znanih literarnih ustvarjalcev. Izdali bodo tudi glasilo.

— **delo filmskega krožka** je sestavljeno iz prikazovanja filmov v šolski dvorani, razgovorov o filmih, ki so na sporedu v naših kinematografih (predvsem na Filmski sceni) in na televiziji, pa tudi sami bodo poskušali posneti kakšen film.

— **foto krožek** bo v avli šole pripravil razstave svojih članov, s kamero zasledoval aktualne dogodke na šoli, poleg tega pa svoje člane seznanjal tudi s samo tehniko fotografiranja in novimi fotografskimi tehnikami; le-te smo v njihovih delih zadnja leta zelo pogrešali.

— **recitatorji** bodo pripravljali proslave in sodelovali pri literarnih večerih.

— **pevski zbor** je na naši šoli že tradicija. Bolj ali manj uspešna. MKUD bo februarja organiziral že tradicionalni kulturni mesec Gimnazije Miloša Zidanška. Vsaka sekcija je obljubila vsaj dve prireditvi, tako, da bo izbor prireditev kar pester.

Upamo, da bo tako OO ZSMS, kot tudi ZKO (zveza kulturnih organizacij) te naše probleme razumela in nam po najboljših močeh tudi pomagala.

To je kratek pregled načrtov našega MKUD-a za letošnje šolsko leto. Vsi upamo, da nam bo zastavljene cilje tudi uspelo uresničiti, čeprav se zavedamo, da bi lahko naredili še mnogo več. Sam pogrešam kakšne novosti, oziroma nova področja našega dela, saj je načrte podobne letošnjemu moč zaslediti že nekaj let nazaj. Vsekakor nam teh idej manjka. Prepričan sem, da nove ideje za kulturno delo so, toda kje? Ali se jih bojimo povedati naglas? Ali pa jih res ni... Naj bo to majhen izziv «spečim» idejam. Mogoče bodo le ugledale luč dneva...
ZLATKO FRAS

TESPISOV VOZ

Skupina je začela delovati leta 1979. Takrat so uprizorili Grumova «Vrata». Že takrat je bilo formirano jedro skupine, ki se do danes ni bistveno spremenilo. Pri predstavah so sodelovali tudi nekateri novi člani, kajti skupina ne želi biti zaprta sama vase. Med drugim so uprizorili «Prah z Lesbosa» (antični ritual), Evripides «Trojanke» in Grum «Trudni zastori».

Pogovarjala sem se s Tomažem Pandurjem, vodjo skupine Tespisov voz. Povedal mi je, da njihovo skupino pestijo mnoge težave. Največja je prostor. Svoja dela so izvajali v SNG in tudi na podstrešju I. Gimnazije. Prvo delo «Vrata» je bilo izvedeno na dvorišču I. Gimnazije. Kar se denarja tiče nekdo dobijo od delovnih organizacij, nekaj od ZKO.

Svoje skupine ne uvršča nikamor. «To je pač Tespisov voz» pravi. Na vprašanje, kako si zamišlja moderen teater, je odgovoril: «Biti mora iskren, neposreden, radikalen, direkten.»

Oziv publike na njihova dela je različen, toda večina jih ne razume. Ko sem gimnazijce povprašala, kaj menijo o Tespisovem vozu, so mi dali kaj različne odgovore. Dekle, ki sem jo ustavila na hodniku je reklo: «Kostumi in scena so v redu, ampak tegobe in stiske, ki jih uprizarjajo, se mi zdijo pretirane. Mislim pa, da je Pandur nadarjen.» Zela sem izvedeti še kaj več in sem ogovorila naslednjo, ki je šla mimo. Rekla je: «Pri Trojankeh se mi je zdelo nerazumljivo, no, tisti prizor z metanjem kruha. To se mi je zdelo nesposljivo!». Tudi drugi so imeli več ali manj podobno

mnenje. Očitno je, da gimnazijci v splošnem niso navdušeni nad Tespisovim vozom. Morda je to prav zato, ker na njihovih predstavah ni neke vsebine. To je rekel tudi Pandur. Pravi, da je vsa stvar v tem, da se občutki na odru podoživijo. «Kritika nas razume. Kdo ve, po kaj pride, bo razumel» pravi. Zelo ostro nastopa proti institucionalnemu gledališču in meni, da je neinstitucionalizem edina prava pot za razvoj teatra. Njegova želja in cilj je, da bi Tespisov voz nekoč postalo neinstitucionalno profesionalno gledališče.

V teh tednih pripravljajo Shakesperarova «Macbeth», ki je precej predelan. Dodana je nova sodobna poanta. Premiera bo predvidoma v februarju v Umetnostni galeriji. Imajo vabila za gostovanje na Poljskem, v Zagrebu in Beogradu.

Zanimalo me je tudi, kaj meni o Tespisovem vozu ravnatelj I. Gimnazije. Povedal je, da Tespisov voz za I. Gimnazijo ne pomeni ničesar več. Vzniknil je sicer iz MKUD-a, potem pa se je priključil SNG. Torej tudi Gimnazija Tespisovemu vozu ne nudi ničesar več.

Tespisov voz je gotovo originalna gledališka skupina. Vendar si publika teater v glavnem še vedno zamišlja na klasičen način. Morda je to vzrok, da marsikomu njihova interpretacija ni všeč. Pri njihovih igrah gre dejansko samo za igro in ne za vsebino. Vendar pa na nek način spadajo v današnji čas. Da pa bi jih sprejele širše množice bo verjetno moralo preteči še precej časa.

-KET-

ZA VEČJO UČINKOVITOST IDEJNO- POLITIČNEGA USPOSABLJANJA (II)

Organizator potrebuje zlasti naslednje podatke o udeležencih: konkretne probleme, izkušnje, interese, družbenopolitično aktivnost, predznanje, izobrazbo, DP stališča in pripravljenost dela in naloge, ki jih opravlja.

3. Izvajalci DPI:
— sodelujejo posredno pri sestavljanju nadaljnjih izobraževalnih programov;

— s pomočjo dosjejev spoznavajo udeležence, njihove konkretne probleme in interese, dosedanje delo in aktivnost;

— prilagajajo izobraževalno vsebino lastnostim, sposobnostim in možnostim udeležencev v konkretni izobraževalni skupini in določajo širši izbor oblik in metod dela;

— izdelajo operativen plan obravnave vsebine.

4. Mentorji — vodje izobraževalnih skupin:

— sodelujejo pri konkretnem načrtovanju izobraževalnega procesa in v pripravah udeležencev (z metodo pogovora, intervjuja, anketo...);

— seznanijo se z njihovimi problemi, interesi, potrebami;

— udeležencem razložijo podrobno vsebino izobraževalnega programa;

— sodelujejo z izvajalci pri pripravah in predlagajo najustreznejše metode in oblike dela.

C. Izvajanje izobraževalnega programa:

1. Naročniki DPI:
— vseskozi sodelujejo z organizatorjem; spremljajo delo in uspešnost udeležencev s pomočjo vodij skupin.

2. Organizator MSS:

— spremlja uspeh in delo udeležencev (prek vodij izobraževalnih skupin) in je v neposrednem stiku z udeleženci, jim svetuje in pomaga;

— obvešča naročnike o poteku izobraževalnega procesa in se zlasti o aktivnosti posameznih udeležencev;

— skrbi za kvalitativno in usklajeno delo vseh dejavnikov izobraževanja.

3. Izvajalci DPI:

— realizirajo izobraževalni program neposredno in tesno sodelujejo z vodjo izobraževalne skupine pri spremljanju uspešnosti in stopnje aktivnosti udeležencev;

— udeležence spodbujajo in jim razvijajo ustrezno motivacijo za aktivno sodelovanje (v diskusijah, v pogovoru, za pisne izdelke itd.);

— beležijo (po posebnem formulirju) aktivnost posameznih udeležencev.

4. Mentorji — vodje izobraževalnih skupin:

— opravljajo vlogo voditelja, mentorja, usmerjevalca in strokovnega svetovalca udeležencev in delno izvajalcev;

— spodbujajo aktivnost udeležencev in spremljajo njihovo aktivnost in uspešnost med izobraževalnim procesom in beležijo podatke o uspešnosti udeležencev in o poteku dela sproti poročajo organizatorju;

— predstavljajo zvezo oz. vezni člen med udeleženci in drugimi dejavniki izobraževanja.

D. Delo po končanem izobraževalnem procesu:

1. Naročniki DPI:

a) OZD:
— uredijo dokumentacijo o udeležencih po končanem delu;

— v praksi (preverjajo) spoznavajo uspešnost udeležencev (s pogovori, opazovanjem) in jo ovrednotijo po elementih;

— ugotovljena zapažanja sistematično beležijo v dosjeje udeležencev;

— sledi ovrednotenje z različnih vidikov in se poda globalna ocena učinkovitosti izobraževalnega dela v določenem obdobju.

2. Organizator — MSS, DU, MC:
— izdelava analitično poročilo o poteku izobraževalnega procesa določane oblike DPI in IPU; da oceno, ureji zapise; dnevnik o uspehu in aktivnosti

udeležencev in jih posreduje naročniku (kopije obdrži);

— prek naročnika spremlja dejavnosti udeležencev v praksi.

3. Izvajalci DPI:
— izdelajo poročilo o uspešnosti (ocenijo) izobraževalne oblike, za vodjo izobraževalne skupine uredijo ustrezne podatke o aktivnosti posameznih udeležencev in o vseh pomembnejših opažanjih med izobraževalnim delom;

4. Mentorji — vodje izobraževalnih skupin:

— uredijo izobraževalne podatke (dosjeje) o poteku izobraževanja z analitično oceno za skupino in posameznike;

— spremljajo s pomočjo organizatorja aktivnost udeležencev v praksi;

— ugotavljajo nove potrebe, preučujejo prakso in zbirajo elemente v okviru novih izobraževalnih potreb.

e) udeleženci DPI oz. širše nasploh družbenega izobraževanja, ki ni vezano samo na kandidata za sprejem v ZK in mlajše člane ZK, ampak na vse kategorije delovnih ljudi, tudi na mladino, ker šole same morajo izvajati v tem smislu DPI in IPU; vključevati, pritegniti in spremljati bi morali uspešnost slehernega učenca, dijaka, študenta, kar bi naj bilo ustrezno ovrednoteno ob sprejemu, diplomu. Mlade vse preveč prepuščamo sprotne druženemu razvoju in jih na različnih stopnjah izobraževanja preveč ozko strokovno in teoretično usmerjamo in usposabljam, kar bo moč delno premostiti v konceptu usmerjenega izobraževanja.

Kakšne so naloge in medsebojni delovni odnosi med dejavniki DPI:

1. Glavni dejavnik so uporabniki, to so naročniki DPI in IPU, nosilci družbenopolitičnih potreb, zainteresirani za spremljanje in ugotavljanje konkretnih potreb po predhodnem preučevanju; plansko evidentirajo najaktivnejše in najbolj za konkretno prakso pomembne družbenopolitične potrebe, ki narekujejo ustrezno vsebino in pogojujejo najustreznejše oblike in metode dela. In končno uporabniki neposredno koristijo rezultat izobraževanja — poglobljeno znanje in usposobljenost za ustvarjalno družbenopolitično aktivnost.

2. Organizator je v našem primeru MSS, ki ima osrednjo vlogo v fazi spremljanja, ki se nanaša na samo izvedbo izobraževalnega procesa za osvojitve sprejetega izobraževalnega programa. Za izvajanje svoje naloge potrebuje MSS izvajalce in mentorje — vodje izobraževalnih skupin.

Vendar se spremljanje uspešnosti ne sme omejiti zgolj na institucionalne nosilce spremljanja, ker moramo upoštevati udeležence kot osrednji subjekt v izobraževalnem procesu; ga razvijati in usmerjati v kritično razmišljanje svoje vloge in samokritično vrednotenje svoje uspešnosti, deleža njegove ustvarjalne aktivnosti, v izobraževalnem procesu za spoznanje svojih osebnostnih progresivnih sprememb. Samo ta vidik lahko omogoča in zagotovi dejansko smotnost spremljanja učinkovitosti DPI in IPU.

Glavne faze spremljanja uspešnosti DPI so:

a) evidentiranje in določanje osrednjih izobraževalnih potreb (v OZD);

b) priprava izobraževalnega procesa (organizator v sodelovanju z naročnikom izdela izobraževalni program);

c) izvajanje izobraževalnega programa (izvajalci, ki morajo biti usposobljeni tudi andragoško — pedagoško; za uporabo ustreznih metod in oblik dela z udeleženci itd.);

d) spremljanje po končanem izobraževanju (sodelujeta uporabnik in organizator z udeleženci).

Opredelitev osnovnih (težišče dejavnosti) funkcij posameznih dejavnikov v vseh fazah spremljanja udeležencev je:

a) Nosilci izobraževalnih potreb (naročniki) DPI imajo za glavno nalogo: določanje izobraževalnih potreb in spremljanje uspešnosti (vrednotenje, preverjanje, evidentiranje novih potreb in problemov) po izobraževalnem procesu; manjšo vlogo pa ima-

jo pri pripravi izobraževalnega procesa in njegovem izvajanju.

b) Organizator DPI (MSS, MC, DU...) ima osnovno nalogo, da pripravi izobraževalni proces za možno optimalno realizacijo izobraževalnega programa; v manj pa sodeluje pri določanju izobraževalnih potreb in spremljanju udeležencev po končanem izobraževalnem procesu.

c) Izvajalci — imajo osnovno nalogo, da ustrezno pripravijo izobraževalni proces in skrb za dosledno izvajanje izobraževalnega programa.

d) Mentorji — vodje izobraževalnih skupin — so prav tako vezani na naloge priprave na izobraževalni proces in njegovo uspešno izvedbo, sprotno odpravljanje pomanjkljivosti in uvajanje možnih in smotrnih inovacij.

Podrobnejša razčlenba nalog (po fazah in dejavniki):

A. Določanje izobraževalnih potreb (funkcije dejavnikov):

1. Naročniki DPI:
a) OZD: njena kadrovska služba ima nalogo, da v sodelovanju z ostalimi dejavniki DPI v okviru OZD evidentira, zbira, preučuje, analizira, določa in spremlja konkretne in dolgoročne izobraževalne potrebe.

b) DPO (v občini) preučuje in določajo konkretne izobraževalne potrebe občanov v KS in v posameznih OZD.

2. Organizator — MSS (kot institucija):

— preučuje dokumentacijo o izobraževalnih oblikah, ki so jih že absolvirali posamezni udeleženci (prijavljeni za DPI) po izobraževalni biografiji;

— sodeluje pri določanju izobraževalnih potreb z naročnikom.

3. Izvajalci DPI — sodelujejo posredno pri preučevanju in določanju izobraževalnih potreb.

B. Priprava na izobraževalni proces (naloge dejavnikov):

1. Naročniki DPI:
— kadrovska služba OZD (TOZD) določa na osnovi preučenih potreb konkretne cilje in načrt DPI in v nadaljnji fazi (z MSS) organizatorjem izdela konkretne izobraževalne programe;

— DPO v občini (ali KS) pa enotno programirane in družbenopolitične vsebine na republiški ravni konkretizirajo s specifičnimi potrebami za svoje občinske razmere in razmere v posameznih OZD; na tej osnovi določajo cilje in izdelajo konkretne načrte in v sodelovanju z MSS konkretne programe;

— na osnovi splošnih podatkov o predhodnih izobraževalnih oblikah posameznih udeležencev izbere udeležence za določene izobraževalne skupine in pripravijo podatke za organizatorja;

— z udeleženci prediskutirajo iztočnice za vsebino izobraževalnega programa in preučijo probleme in interese udeležencev;

— udeležence (v sodelovanju z organizatorjem) pripravijo na izobraževalni proces (po skupinah — uvajalni seminar);

— osnovne podatke in konkretne probleme ter interese, želje udeležencev posredujejo pravočasno organizatorju DPI.

2. Organizator — MSS:
— sodeluje z naročnikom pri planiranju izobraževalnih programov in programiranju izobraževalnih vsebin (z razvojno plansko službo) in tudi sam programira izobraževalne vsebine, ki so skupne več OZD;

— z naročnikom se dogovori o načinu priprave udeležencev in jih predhodno animira za konkretni izobraževalni program, katerega argumentirano utemelji;

— pripravi voditelje izobraževalnih skupin in še posebej izvajalce in jim posreduje probleme, želje, interese in zlasti konkretne potrebe udeležencev in njihove izobraževalne biografije;

— ureja še vse druge organizacijske ipd. naloge, ki se pokažejo kot pogoj za uspešno izvedbo izobraževalnega procesa.

Opomba:
Sestavek je prirejen in povzet po diplomskem delu Marjane Jazbec: «Spremljanje uspešnosti udeležencev družbenopolitičnega izobraževanja na delavski univerzi Boris Kidrič», Ljubljana 1979, Filozofska fakulteta — oddelek za pedagogiko.

DOGODEK V MESTU GOGI ALI KAKO BOMO S PUNKOM RAZBILI MLADE

V Gogi je dogodek! Mladi obujajo zaprašene ideje in sanjajo o slovenski nacistični organizaciji! Vse pod firmo: PUNK!

Ko je javnost izvedela za skupino, ki je v Ljubljani gradila Cetrti Reich, je prevladala paranoja. Pregarjavica je zajela vsa sredstva javnega obveščanja, ki se borijo, kdo bo prvi, najsenzacionalnejši, naj, naj, naj... najbolje prodajan. Informiranje temelji na sistemu: ljubljanski nacisti pravijo, da so pristaši punka; torej je punk nacističen. A če razmislimo naprej, ugotovimo, da je punkovski gibanje globoko zakoreninjeno v mladi generaciji, da punkovskih skupin ne poslušajo le »oketnjeni« zelonasci; torej, če je punk nacističen, a istočasno gibanje mladih, sledi, da smo mladi nacistično usmerjeni. Kdo si upa to v tej preprosti obliki povedati? Nihče. Ker je preveč očitna laž!

Antipunkovska gonja je le del širše gonje, katere namen je popolnoma jasen: ustvariti razkol med mladimi in tako nevtalzirati vso revolucionarno moč mlade generacije, ki se naj potroši v medsebojnih obračunavanjih med mladimi. Že dalj časa lahko opazujemo tri (vsaj najvidnejše) oblike separatističnega delovanja.

Prvo gibanje poteka znotraj same ZSMS. Njena ideologija temelji na posebnem načinu tolmačenja parole idejopolitične diferenciacije in pravi: »Kdor ni z nami, je proti nam«. (To frazo uporabljajo vse tri skupine.) Med mladimi, ki delujejo v ZSMS je t. i. »skojevstvo« naletelo na odločen odpor. Namen »skojevstva« je popolnoma jasen. Člani ZSMS naj bodo samo tisti, ki priznavajo dialektični materializem, marksizem kot lastno ideologijo. Ustvarjanje neke vrste mladinske komunistične partije pa bi pomenilo ne le akt proti našemu sistemu socialistične samoupravne demokracije, temveč tudi oster razkol med mladimi. Seveda pa je tudi v popolnem nasprotju z vsemi sprejetimi dokumenti ZSMS in ZSMJ. Kljub vsemu boju proti tej vrsti frakcionizma je že mogoče čutili posledice njegovega delovanja. Iz njega namreč izvira druga skupina, ki bi jo lahko imenovali »protivrska«.

Po njenem mnenju poteka najtežji boj mladinske organizacije na področju verskega delovanja mladih. Ta skupina enači vsakršno delovanje Cerkve, ki se razlikuje od ustaljenih oblik, s klerikalizmom. Namen cerkvenih zabav za mlade, meditacij pod vodstvom duhovni-

kov itd. je vzgoja mladih v antisocialističnem duhu, trdi ta skupina. Zahteva strogo antiteistično delovanje mladinske organizacije. V nasprotju s Titovimi, Kardeljevimi in Kidričevimi besedami zahteva boj »družbe« proti vernikom, predvsem oblikam njihovega delovanja, ne da bi videla, da velik del te družbe sestavljajo prav verniki.

Tretja skupina, ki si želi razkol med mladimi, deluje na področju kulturnega in umetniškega ustvarjanja mladih. Njeni napadi na vse novo in vse, kar je v nasprotju z ustaljenimi normami meščanske miselnosti, niso nič novega. To, da so ti danes najglasnejši, je posledica tega, da je prišlo med mladimi do nadpovprečno velikega nezadovoljstva, kar se kaže predvsem v uporu do nekaterih tradicionalnih norm. Tega, da je nekaj mladih padlo na pota, ki so v nasprotju z vsemi dobrinami vsake svobodne družbe, ne more nihče zanikati. A s posploševanjem in izrabljanjem posameznih primerov za množični napad na večje skupine mladih ljudi se lahko okoristijo le nasprotniki naše družbe.

Vsak pogovor a priori za ali a priori proti punku je a priori škodljiv.

Namesto, da se sprašujejo, kako zatreči punk in ostale oblike prikazovanja nezadovoljstva do družbe, se naj vprašajo, kaj storiti, da bomo premagali prave vzroke, ki silijo mlade v nezadovoljstvo, pa tudi v obup. Na Hrvaškem je najvišji osebni dohodek po podatkih SDK večji od najnižjega že za več kot 20-krat. Stopnja zaposlovanja za prihodnje leto je tako majhna, da lahko že zdaj govorimo o naraščajoči nezaposlenosti. In če vemo, da je po podatkih SDK najnižji osebni dohodek nižji od 3000 din, se lahko vprašamo, kje in kako nekateri ljudje živijo. Več kot 65 % vzgojnoizobraževalni proces se kljub spremembam le malo razlikuje od francijozefovega. Učitelj je še vedno gospod. Na eni izmed problemskih konferenc o družbenoekonomskem življenju mladih je predsednica konference mladih v združenem delu odkrito opozorila na odtujevanje ustvarjene vrednosti. Država in družba sta v krizi, za katero večina mladih trdi, da je oni niso zakrivali, kljub vsemu povdarjanju, da »smo vsi krivi«.

Zakaj se o vsem naštetem ne bi odkrito pogovorili? Komu koristita molk in parola? Če bo prišlo do razkola, ta ne bo le med mladimi, ampak ga bo temeljito čutila cela družba. D. V.

AVTORITARNOST IN AVTORITETA O POJAVU NACISTIČNEGA UNIČENJA

Doslej znane definicije nacifašizma, izražene bolj ali manj sistematično na področju družboslovja, politologije vojaštva, sociologije, psihologije, ekonomije pa ekonomike, pa tudi v filozofiji, so izhajale zmerom iz tiste vednosti, ki je postavljala teoretično shemo, tedaj samo opazovanje, za neposredno zgodovinsko izkustvo družbenega zla. V enotnih pogledih, omejitvah, definicijah nacifašizma veljajo predvsem izčrpane analize, katerih konceptualnost je iz parcialnih pogledov in stališč vendarle dovolj obsejna, bodisi da tvori celoto teoretičnega diskurza zase na vsakem posameznem, a celovitem teoretičnem področju, bodisi da opredeljuje zgodovino 20. stoletja. Ob despotizmu v eno usmerjene vojaške ali industrijske tehnike je nacifašistično grobstvo evropske in sploh zahodne hemisfere štel v večje zlo razum, sporazum ali kakršnekoli družbene dogovore, medtem ko je imelo predsodek, mistificirani politični fanatizem, masovno — hipnotično učinkovito — psihozo ter pranje možganov za partijsko krepost ali za vrlino rase »nadčloveka«. S tem se je podložnost in politična kimavica ustalila v velikih obljubah in z donečimi frazami še v času evropske gospodarske krize, borznih in bančnih stečajev, da bi dvignilo na površje enega vodjo, eno državo, eno samo ljudstvo; destruktivni nagoni in hlastavica, nebrzdana živčnost pa množična histerija, abulčnost in predsodki najrazličnejših vrst, od rasnega do političnega in od jezikovnega do narodnostnega, so zakrili dejanskost zgodovine, ki naj je le še svet v malem, izvirajoč iz lokalnega šovinizma. »Danes nam pripada Nemčija, in jutri ves svet!«, je določno označeno geslo nacionalnega socializma, iz katerega ne moremo izluščiti nič drugega, nič dozretnejšega kakor nenehljivo odzemanje osnovnih človeških pravic, političnih in socialnih pravic vsem, ki so mislili drugače ali drugače čustvovali. Od tod do brezupa prignani gon po uničenju in samouničenju, računajoč na socialne, politične, rasne, gospodarske in druge, še zlasti narodnostne predsodke.

K temu je v veliki meri pripomoglo inkvizitorsko pravo, pa naj je šlo za požig Reichstaga, za Noč dolgih nožev, za koncentracijskataborišča oziroma tovarne smrti, za pooblašeno delovanje Gestapa, za notranja trenja v NSDAP, kar je imelo morilske posledice, izzvale je morda hujskaški vzroki, za

vojaške pokole »manjvrednih« narodov in narodnosti v okupaciji ali v getih... Pravo Tretjega rajha je imelo le politično propagandni pomen z namenskimi zastraševanjem »od zgoraj navzdol«, kar v nacifašističnih diktaturah postaja očito toliko bolj, kolikor bolj se lahko vrhna oblast poigrava po eni strani za voljo ljudstva, po drugi pa skrbi za red političnih redarjev v zlikani politični in upravno izvršilni hierarhiji. Hierarhična avtoriteta je urejena po pedantskih odnosih stopničasto in v smislu ali sistemu zadržane zanke, ne da bi upoštevala zgodovinsko ali ekonomsko dejanskost, in kolikor ali kakor že je hierarhična avtoriteta iluzorična, jo omogočajo prav pedantski odnosi od spodaj navzgor, od lumpenproletarca do diktatorja. Če ima karizmatična osebnost ali avtoriteta še delno omejeno avtonomijo odločanja, ki pa velja za vse in vsakogar, je hierarhična avtoriteta le faza kapitala, prirejenega orožju in vojaški industriji — svečeniška obleka se spremeni v uniformo, politika pa v obvladovanje različnih kombinacij pod okriljem hierarhične avtoritete. Nacionalni socialisti, ki so se imeli za redarje vsega sveta, so iz buržoazne ideologije mistificirali avtoriteto, kakor da bi lahko postala volja diktatorja samovoljna vsakogar in vseh, kar pomeni, da bi naj očitno, javno in brez zadržkov postal Hitlerjev Mein Kampf (Moj boj) zavezujoči zakon za nemškega slehernika. Pojav hierarhične avtoritete je značilen tedaj za vse medsebojne nacifašistične odnose in vplive, ne le za diktatorja. Ali drugače povedano: »Nekateri socialisti bijejo že nekaj časa pravo križarsko vojno proti temu, kar imenujejo načelo avtoritete. Dovolj je, če jim rečeš, da je to ali ono dejanje avtoritativno, pa ga že obsodijo. Ta površni način obravnavanja avtoritete zlorablja do take mere, da si je treba ogledati stvar bolj od blizu. Avtoriteta v tistem pomenu besede, ki ga imamo v mislih, pomeni nadrejanje tuje volje naši volji; na drugi strani pa predpostavlja avtoriteta podrejanje... Toda potrebe po avtoriteti, ukazujoči avtoriteti, ne najdete nikjer bolj izrazito kakor na ladji sredi morja. V trenutku nevarnosti je na ladji življenje vseh odvisno od takojšnje in brezpogojne pokorščine vseh volji enega samega... Če bi avtonomisti hoteli reči samo to, da bo socialna organizacija prihodnosti dopuščala avtoriteto le v mejah, ki jih neogibno določajo produkcijski odnosi, bi se lahko z

njimi pogovorili; toda slepi so za vsa dejstva, zaradi katerih je avtoriteta potrebna, in se strastno zagajajo proti besedi...» (MEID IV, Friedrich Engels, O AVTORITETI, prevedel Maks Veselko, str. 455, 456, 457, 458). Seveda v primeru nacifašizma avtoriteta po svojih hierarhičnih odnosih in vplivih nikakor ni bila zgolj zavezujoča beseda, marveč je bila naravnana v pokol in uničevanje vsega, kar je človeško. Hierarhična avtoriteta tedaj ni bila zgolj birokratska ali službena, marveč služnostna. Če je bila nacistična Nemčija, da ne govorimo o Japonski, Španiji in Italiji, v novoveški zgodovini ladja sredi spekulantsko političnega morja, če je nacizem (ali španska državljanska vojna, fašistično nasilje v Italiji, slepi fanatizem na Japonskem...) pomenil že sam zase nevarnost, je izrazilo kazal potrebo po avtoriteti, ukazujoči avtoriteti, se pravi, takojšnje in brezpogojno pokorščino vseh volji enega samega, kolikor je tudi Führer takšno pokorščino zahteval na čelu hierarhično avtoritarne države. Politično in družbeno življenje kot fikcija zmerom in v vsakem primeru posebej zahteva slepo pokorščino podložnikov in hierarhično avtoriteto vodje. In tu ni bilo več nobenega prostora za igro, temveč le za izigravanje.

Kako da je svet dopustil takšno izigravanje, poboje in rasno šovinistično diskriminativnost ter posledično uničevanje ali izničevanje? Delno je na podobna vprašanja odgovoril Wilhelm Reich v masovni psihologiji fašizma, delno Erich Fromm v Anatomiji destruktivnosti, če izstavimo druge analize s strokovnim obeležjem in dokumentacijo v posameznih okupiranih državah tega časa, različne biografije, monografije, Goebbelsov dnevnik itd. Nacistični vsakdanjik je bil propagandno sestavljen iz fanatičnega upanja v končno zmago nacifašizma in iz brezpozivnega zaupanja vodji. Kljub temu da je vojaška industrija nadomestila v jedilniku maslo za margarinu, ker je po načelih politične ekonomije pretopila maslo v topove, kljub »ljudskemu vozilu« Volkswagen, malomeščanskim idilam v somraku bogov, navzlic policijski zavesti reda in najsi je, že kar navadna nemška redoljubnost, povezana z alpskim rodoljubjem, prikazovala in propagirala nedeljsko srečno družinico, ki poslušaja svoj radijski sprejemnik, je bila družbena in zgodovinska dejanskost nacifašizma malenkostna tudi v poboju židov, v zaplembah judovskega premože-

nja, v streljanju talcev in v koncentriranem redu taborišč, tovarn smrti. Vseeno je ideološko podirala pregraje med družbenimi sloji prav s predsodki, kakor je je po drugi plati totalizirala sleherni posebnost — posebnosti kakor da ni več, je le še splošnost, vseenost, uniformnost. Šele tu lahko klasificiramo destruktivno za gonilno silo nacifašizma. Z drugimi besedami: nacifašistična država se je spremenila v rasno oplemenitilnico nadljudi, v božjo žrebčarno. Posvečeno nemštvo (pa tudi italijanstvo, španstvo, japonsko...) se je spreverglo v ideologijo nenehne perverzije, nevrotičnih obračunov, naposled tudi v množično psihozo istih, ki jih obkladuje uniforma kot čista oblika skajljane pameti oziroma hierarhična avtoriteta.

V nacifašizmu je bila predimenzionirana vsaka malenkost kot vojaško in partijsko politično propagandno sredstvo: od arhitekture do hajlanja, od političnih govorov do kuharskih nasvetov, od vojaškega ukaza do rasno-spolnega občevaranja, od državljanstva do diplomatskih služb... Prav takšno predimenzioniranje pa pomeni pravzaprav tehniko prikrievanja, podobno kot v nanašalnih nevrozah in psihozah, ko ni več ne občutka ne zavesti krivde. Tako je nacifašizem opravičeval sleherni zločin kot blodnjavi prisluk dokončne zmage brezotipljivih dejstev. »Podoficirska morala«, kakor je označila Marburška šola Kantov kategorični imperativ, se je sprevergla v blodnjavost po ideoloških in političnih načelih hierarhične avtoritete in hierarhije: v družini, službi, vojski. »Očetovski kompleks«, ki ga je izražalo čustvijoče nemško ljudstvo do vodje, službeno označeni »kompleks hajlanja« in »kompleks korakanja« v vojaški diktaturi označujejo nacifašistično psiho, ki se podreja totalitarni avtoriteti tolikanj redneje, kolikor bolj je prišlo v blodnjavo zavest nemštva, da je imelo za seboj »nacionalnaciistično-revolucijon na čelu nacionalno socialistično delavsko partijo. Hierarhična avtoriteta je diktatorju ponudila celotno in skupno oblast in vse državne resorje, odločanje o notranje političnih in zunanje političnih zadevah, in kolikor ni k pokorščini pripomogel rasni, večvrednostni predsodek, je tudi tu prišel prav blodni nadomestek namesto misli, češ »firer ukaže, mi mu sledimo«; ta obrazec slednjič razkriva vso duhovno bedo nacifašizma, pa tudi, če se ozremo na hierarhično avtoriteto diktatorja ter njegove ožjega kroga sokrivnikov, kako je fanatični vrh uspel ali uspeval zrežirati množično psihozo. »Ali so ti gospodje že kdaj videli kakšno revolucijo? Revolucija je gotovo najbolj avtoritativna stvar na svetu, je dejanje, s katerim del prebivalstva vsili svojo voljo drugemu delu s puškami, bajoneti in topovi, torej s samimi zelo avtoritativnimi sredstvi. In če zmagovita stranka noče, da bi bil njen boj zastoni, mora svoje gospostvo uveljaviti s strahom, s katerim njeno orožje navdaja reakcionarje. Ali bi se bila mogla pariška komuna držati več ko en dan, če bi ne bila uporabila proti buržoaziji te avtoritete oboroženega ljudstva? Ali je ne smemo nasprotno ravno grajati, da je to avtoriteto premalo uporabljala? Torej, ali ali: ali antiavtoritarci sami ne vedo, kaj govore, in v tem primeru delajo samo zmedo, ali pa to vedo, in v tem primeru izdajajo stvar proletariata. V obeh primerih služijo samo reakciji. (MEID IV, Friedrich Engels, ibid. str. 458). Zgodovinsko vprašanje o nacifašizmu se znova postavlja kot vprašanje o vloži reakcije, vsakršne ekonomske, politične, socialne, intelektualne reakcije proti proletariatu, ki ga je v zgodovini 20. stoletja izigrala v praksi lumpenproletarska ali maloburžoazna ideologija, ponujajoč mu dokončno, edino veljavno in absolutno razrešeno zmago. Ta iluzija zmage pa je bila uničenje in samouničevanje. Hierarhična avtoriteta oblasti je zajela množično s trdo, vojaško pestjo. Ne le, da so v 2. svetovni vojni molčale Muze, ampak tudi svetovni proletariati. To je molk padlih, zavratno umorjenih in množično pobitih delavcev, ki je glasnejši od vseh strašilnih političnih govorov diktatorskih ukazov nacifašističnega obdobja. Skratka, to ni generacijsko vprašanje, ampak je tudi dandanes, v obdobju elektronike, množičnih komunikacij in razvite tehnologije predvsem vprašanje same svetovne zgodovine in vprašanje o prihodnosti človeštva. Kajti sleherni pretirana redoljubnost se začne in konča blodnjavo.

niko župan - ukleti pesnik bolečine

Ko sem obiskal slikarja Zvesta Apollonija, mi je ponudil v pregled pesmi Nika Župana. Že ob prvem branju je bilo mogoče razbrati, da je Niko Župan samonikli ustvarjalec, izgubljen v svetu predmetov in transparentnih, aktualnih fraz, da se z vso eksistenčno energijo upira bežečemu času in da vendarle v njem išče človeške, intimne, zato pa tolikanj boleče prvine. Vsaj iskal jih je, dokler je z ljubečo toplino našega Krasa, podobno kot Kosovel, opeval morsko ozračje, kvadrata jutra, globoke, kot oljčni gaj temne noči. Ta intimna lirika Nika Župana je krik tesnobe, je groza biti, ki navzven kaže zgolj osebnostno masko. Kateri naši, moji, tvoji obrazi se skrivajo pod to masko?

Ce je sodobno pesništvo pozabilo na intimo, ker se je opredmetilo, je pesem Nika Župana povezana s trajnimi vrednotami, je polna čutnosti in čustva, je spevna po domače. Dojemljivost se je spremenila v avantgardo, tako da pesmi Nika Župana lahko beremo v drugačni luči tega svetlobnega, idejnega in ideologiziranega sveta. Prevértovska žilica, s katero so povezane Županove pesmi, pomeni rdečo nit, preprosto ljudsko vodilo, kjer se nam, ki živimo tolikokrat brez poezije, zazdijo besede odkrite ponovno in izvorno. Za pesnikom Nikom Županom pesmi ne žalujejo, ampak ga oživljajo.

Vladimir Gajšek

1 začetek

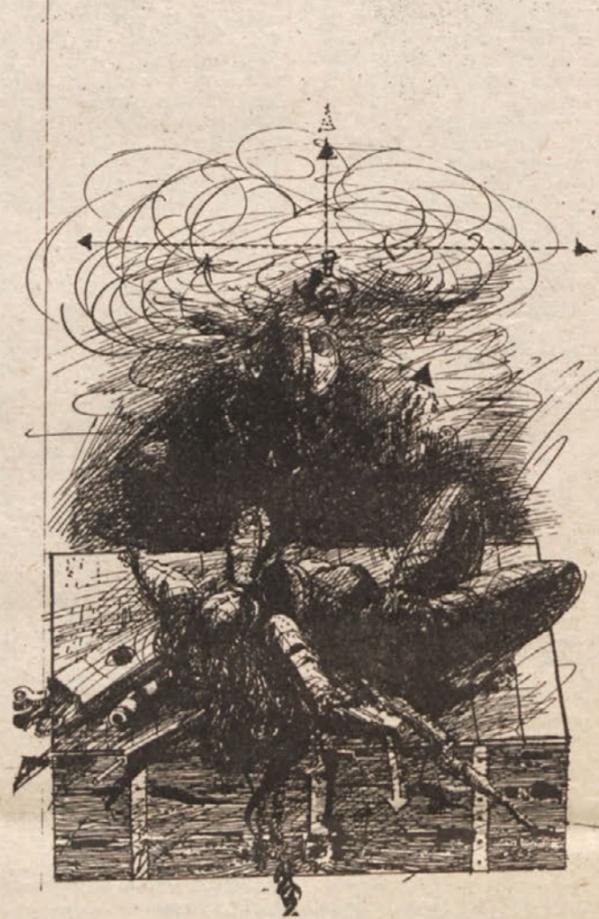
v tistem delčku
ki raztaplja čas
sem bil spočet
odet v razum neba
in blaznost zemlje
ujet v brezizhodnost časa
v sekstante seksualnih
pozicij
v vento in puppa burjo
maestral čistih juter
in dež plavih oblakov
v vrtnec platen
pivskih vrčkov in strun
v tistem delčku časa
sem kot mornar
ljubil in sovražil morje
tuje zvezde
in nezmotljivost bogov
rodil sem se zjutraj
poln borotalca roberts
in z zavojčkom clana v
žepu
pipo so mi dali pozneje

2 kockar

ko zjutraj oblečeš
karirasto
kockarsko obleko
z vrtnico v zatičnici
zmoli očenaš
vsem bogovom kart
križ
srce
pik
karo
ko zajtrkuješ deci konjaka
in dvojno kavo
preštej denar v levem žepu
sakoja
ki ti je ostal od včeraj
potem pojdi
v gostilno monte carlo
in igray do večera
pojej v minuti dveh
sendvič s kislo vodo
popij kavo
in spet igray
tako delaj vse dni
tja do konca

ne pozabi pa se preobleči
vsak večer v temno

3 rojstni dan

šel sem po cesti ter
zavil v prvo gostilno
ni važno kdaj
ne kje ne zakaj
ob mizah so igrali
briško
zunaj pa je bil tako
proketo jasen dan
da mi je skoraj iztrgal
vlažne oči in
spomnim se
koleno me je bolelo

zrl sem v prazne kozarce
angora oči
trudne roke točajke
stroj za espresso
naročil sem pivo

piva vendar ne pijem iz
plastičnih vrčkov
sem ji rekel ko ga je
postavila predme
rekla je
da žal drugih nimajo in
groza me je bilo
ko sem pomislil
kako bodo sčasoma ljudje
pozabili piti dobro
staro haškovo pivo

kako bodo morda že čez
nekaj let žrli tablete
namesto solate in kako bodo
v super marketu
kupovali sterilne
stroje za orgazem in
priročnik za pranje zob
z električno ščetko
naročil sem steklenico vina in
se bal
da mi jo zavije v toaletni papir

tisti dan sem se ga nažrl
kot samo jaz znam in
koleno me ni več bolelo
za moj petindvajseti
rojstni dan

4 vračanje

poglej v nebo
dežne kaplje iščejo
tvoj obraz si pravim
včeraj sem poln
samega sebe
odšel na obalo in
tulil kot volk

zakaj sem bil rojen
pod kamnom
ogledala v meni
že mrmrajo
pradavno pesem in
utrujen sem od
danes in vsega tega
betona
poglej v nebo
si pravim
dežne kaplje iščejo
tvoj obraz

5 prevara

ko strmim
v gladino tujih obrazov
in potapljam misli
v žareči spekter
v razbeljeno konico bivanja
ko hodim z zvezdnato mrežo
in ostmi vesolja na ramenih
ko opazujem dihanje oblakov
slutim
nekje
za
poslednjo
svetlobo
prazen nič
slutim
da je ni več
da je vse skupaj le
spolzka prevara
da se bo poliptih zvezd
katerih umiranje čutim
vsak čas sesul name
da me bo nebo ubilo z zvezdnim
prahom
in mrtvimi kosmi svetlobe
smešno
vidim kako stojim v vrsti
in oddajam
vračam izposojeno dušo
nekomu za pultom
imam zakrinkan obraz
in namesto oči
korenine oljk

eksodus

to noč
sem doživiljal
svojo smrt
dež ki pada
kilometre do tal
da se lahko nekoč vrne
to noč sem tako proklete
doživiljal svojo smrt
da sem na koncu
začudeno obstal
gledal sem
svoje prazne oči
buljil nekam nazaj
in se čudil
še sam ne vem čemu
star
zaprašen klavir
z novimi strunami
s tresočimi rokami
sem komaj uspel sestaviti
težke koščke
svojega utrujenega
telesa.

požar

votel žareč prah
v katerem so bila
plodišča kuncev
se je zavdarjajoče
spuščal na kupe
sajastih trav
ki so prinašale
in oznanjale
rojstvo smrti čričkov
in koblic
majhnih žadastih hroščev
komaj rojenih brstičev
sladkih koreninic
in pokanja kamnov med njimi
sonce se je sesulo

v oblak listnatega pepela
in nebo je izžgano padlo
na gola pobočja suhe struge
v kateri so divjali repi
pečenih martinčkov in kač
veter je v lahnem teku prinesel
zadihan kričanje neke ovce
in potem šumeč pok
in pesem orgij bobnov
smolnatega lesa
sprijetega in vročega
v poslednjem zamahu
je kot struna s svojo
napetostjo
premočno izzvenela

tema se je kot noč utrjeno
vlegla na razuzdano okostje
tišine

prišle bodo mlade trave

njene oči

ciprese se trudno
in naveličano vzpenjajo
proti vlažnemu nebu
ko stopam med njimi
tiho
da ne bi prebudil
miru težke ilovnate zemlje
na gosto položene
z gnilimi križi in vijoličastim
mahom starega marmorja
misli se mi vgrezajo
med korenine grobov
in v duši mi je tako
kot če bi sanjal mučne
neme sanje
ko vem da bi moral
rjuti od groze
vendar ostanejo usta
v otrpli tišini mrtva
ustavim se pred
temno divjo oljko
ki je tako majhna
med vsemi temi cipresami
buljim v tanke grčave veje
brez sadov
kot da bom zagledal med listi
njene oči
ki so jih poskale majhne
korenine
kot da bom v deblu videl
vrez namseha njenih dvajsetih
let

prokleti molji

ko položiš
pijan obraz na preprogo
se počutiš kot joker
joli
letalski napad
komandos s počenim udom
ko utrgaš struno
in si jo pripneš na uho
si prav tak
kot včeraj
prav tak
kot krokodil s svojo torbico
pojej tri zamaške
ostalo izpusti
ne boš vedel pri čem si
ne boš vedel zakaj je dan
zakaj je noč
zakaj pes tiho mijavka
in mačke cvilijo
zakaj stane delo pet kovačev
in zakaj dežuje opoldne
ko položiš
pijan obraz na preprogo
prokleti molji

bila si hlad večera

bila si hlad večera,
ko sem te objel,
videla nisi sonca ko zahaja,
ne ptic, ki so se odpravljale spat.
zato je osamljen parnik
zaman tulil na obzorju
in tvoje nosnice se niso razprle
v dimu, ki ga je prinašal veter
luči so se prižigale brez tebe in
listje je zaman šuštel pod
tvojimi

koraki,
star tram ob poti je jokaje drhtel
pod težlo sivih kamnov.
nisi ga videla in
nisi se ozrla za otroki, ko
so pritekli mimo.
bila si hlad večera,
ko sem te objel.

DANES JE NEDELJA, 13. DECEMBRA LETA 1981

Slabo jutro. Stari Poljaki so se spomnili 1. septembra 1939. Radio je hreščal:

«Ura je šest. Tukaj poljski radio Varšava. Danes je nedelja, 13. december leta 1981. Začenja se izjemen dan v zgodovini naše države in v življenju ljudstva. Čez nekaj trenutkov bo po poljskem radiu spregovoril general Wojciech Jaruzelski.»

Državna himna.

Glas: «Danes vam govorim kot vojak in kot vodja poljske vlade.»

Komu govori?

«Govorim vam, poljski delavci... Govorim vam, bratje kmetje... Govorim vam, poljske matere, žene in sestre... Govorim mladim Poljakinjam in Poljakom... Govorim učiteljem, znanstvenim in kulturnim delavcem, inženirjem, zdravnikom in publicistom... Govorim vam, moji tovariši po orožju... Govorim vam, funkcionarji ljudske milice in državne varnosti... Govorim vsem državljanom...»

Vojaški udari se vrstijo kot na filmskem platnu. V časopisih jim odmerjajo le še robne stolpce. A poljski vojaški udar je okupiral naslovnice. Zakaj?

Vojska se največkrat pojavlja na oblasti kot transfuzija sveže krvi staremu telesu. A prepozno. Se tako sveža kri ne zbudi mrtvega telesa. Mrtve države.

Najlaže opazujemo brezupne transfuzije sveže krvi mrtvemu telesu v Južni Ameriki. Dan za dnem ljudstvo ruši stari družbeni red. Kapitalizem je ranjena zver. Brani se in pobija. Ruši vse človeške vrednote. Korupcija, orožje in zaledje tujega kapitala so njegovi braniki. Vojska z orožjem hlapčuje velekapitalu. Zaman. Počasi a vztrajno raste ljudsko gibanje. Z orožjem proti orožju. Oboroženo ljudstvo je močnejše od moderno oborožene vojske plačancev. To je dokazala Koreja, dokazal je Vietnam.

Tudi na Poljskem je vojska prevzela oblast zato, da bi ohranila stare družbene odnose.

Poljaki že leta zahtevajo socializem. Kako? Ali ga nimajo? Ne. «... kajti tisto, kar imajo, je daleč od socializma; mislijo pa, in to velika večina poštenih ljudi, da je to socializem.» (Stane Dolanc, Delo, 31. 12. 1981) Pa vendar smo se navadili govoriti, da spada Poljska med države «realnega socializma». Poglavitno vprašanje je, kaj je realni socializem. Ali imamo realne ali nerealne socializme? Socializem je lahko samo družbeni red, za katerega se ve, kakšne so njegove kvalitete, kakšni so odnosi v njem. Termin «realni socializem» me zelo moti. Nihče od klasikov marksizma tega ni nikoli uporabljal. Nastal je tako, kot so nastali mnogi izrazi, zaradi zelo kratkoročne, vsaj tako mislim, politične potrebe po doičeni politiki. Ne pove pa ničesar.» (Stane Dolanc, Delo 31. 12. 1981)

Na Poljskem je prišlo do odkritega spopada med delavskim razredom in njegovimi interesi in upravljaljskimi strukturami, ki vladajo v imenu delavcev. Socializem naj bi se v odnosu do kapitalizma kazal v večji človečno-

sti, v večji možnosti človeka, da sam vpliva na lastno usodo. Tega na Poljskem ni.

Delavski razred je zahteval pravico upravljati z družbenim kapitalom, ki ga ustvarja. V državi, ki se imenuje socialistična, je prišlo do tistega, kar so imenovali končna faza kapitalizma. Vojska stoji na cesti zato, da bi delavec lahko samo delal in nič več.

General Jaruzelski je v svojem govoru rekel, da je ljudstvo «... dovolj modro, da izoblikuje pravilen demokratičen sistem socialistične oblasti.» Pred tem je na ulice postavil tanke, da bi ljudstvu pokazal, da ne verjame v njegovo modrost. «Avanturistom je treba zvezati roke, preden državo potegnejo v prepad pravilice o rešitvi.» Od 13. decembra 1981 govori le še general Jaruzelski.

«Tako kot se ne bomo odreli socializmu, se tudi ne bomo vrnili k napačnim metodam in praksi pred avgustom 1980.» Še preden je izrekel te besede, je v noči med 12. in 13. decembrom ustanovil vojaški svet za nacionalno rešitev. V državi je uvedel vojno stanje. Rekel je, da z vojnim stanjem ne odpravlja državnih institucij, a sporočil, da je vojaški svet imenoval pooblaščenca, ki bodo prevzeli nadzor nad mesti,

občinami in podjetji. Internirali so «vse ekstremiste», tudi skupino nekdanjih najvišjih državnih in partijskih voditeljev. Uvedli so stroge ukrepe, ki vključujejo prepoved delovanja sindikatov Solidarnost, prepoved zbiranja, prepoved potovanja v tujino in omejeno znotraj Poljske. Prepovedane so vse demonstracije in umetniške in športne prireditve. Omejitve ne veljajo za bogoslužje. Brez poprejšnjega dovoljenja pooblaščenih organov sta prepovedani tiskanje in razpečevanje vseh publikacij. Isto velja za uporabo komunikacijskih sredstev. Suspendirana je pravica do stavke. Kdor koli hoče zapustiti kraj bivanja za več kot 48 ur, mora imeti posebno dovoljenje. Poljska vojska je blokirala Varšavo. Policajska ura traja (v največ mestih) od 22. do 6. ure. S sklepom komiteja za radio in televizijo so ukinili delovanje vseh krajevnih radijskih in televizijskih postaj ter uvedli enoten radijski in televizijski program. Z istim sklepom so del osebja radia in televizije poslali na začasen dopust. Vojaški svet je začasno odpravil proste sobote, eno prvih pridobitev avgusta 1980. Če bodo narekemale izredne razmere, bodo uvedli sedemdnevni delovni teden, delovni dan pa podaljšali na 12 ur. Ukaz

notranjega ministra predvideva «interniranje» tujcev, če bi njihovo delovanje škodovalo interesom poljske države. Po ukazu vojaškega sveta bi na podeželju uvedli revizije (rekvirirati) — zaseči, zapleniti v primeru, da pridelovalci ne bi izpolnjevali dolžnosti, ki jih nalaga obvezni odkup. Po podatkih zahodnih agencij so stavkali v treh velikih varšavskih tovarnah — v veliki varšavski železarni «Huta» (najmanj 7000 ljudi), v tovarni traktorjev «Ursus» in orodni tovarni «Swieczewski». 16. decembra je vojaški svet narodne rešitve razpusil konferenco rektorjev poljskih univerz. 17. decembra je naraslo število stavk, incidentov in demonstracij. Tega dne je po besedah visokega poljskega funkcionarja v dopoldanski izmeni bilo 261, v popoldanski pa 160 stavk. Dan prej so bili v Gdansk u polični neredi. V rudniku «Lubin» in v železarni «Lenin» pri Krakowu je oblast s silo razgnala stavkajoče. 18. decembra 1981 je tretjič tekla poljska delavska kri. (Prvič v Pozdanju 1956, drugič na Baltiku leta 1971.) Ubitih sedem rudarjev. V istem spopadu v militariziranem rudniku «Wujek» je bilo ranjenih 41 miličnikov in 39 rudarjev. Rudarje so ubili na obletnico baltičkih žrtev, ko so

predstavnik oblasti in delovnih ljudi polagali cvetje pred spomenik žrtvam v Szczecinu. Istega večera so bile velike demonstracije in neredi v Gdanku. Ranjenih je bilo 160 miličnikov in 164 civilistov. V Varšavi je policija razgnala demonstrante s solzilcem. 15. 12. je začelo stavko v rudniku «Zemowit» pod zemljo 1154, v rudniku «Pastu» pa 1742 rudarjev. Obojni so stavko že končali.

Vse napisano je prišlo iz Poljske. Koliko resnic pa je še tam!

Ze napisano dovolj jasno govori, kaj se godi na Poljskem.

«Tako kot se ne bomo odreli socializmu, se tudi ne bomo vrnili k napačnim metodam in praksi pred avgustom 1980.»

Poljska je razdelila že razdeljeni svet. Lačne in prezeble otroke ter mrtve rudarje uporabljajo za propagando v Ameriki, v Aziji, v vseh delih Evrope.

Sovjetsko vodstvo in vodstva prosovjetsko usmerjenih vlad in partij zatrjujejo, da je Jaruzelski naredil, kar je moral narediti. Psujejo imperialistično politiko kapitalizma. Zahod je sploh edini krivec neredov in stavk. Če se ameriške in zahodnoevropske obveščevalne službe ne bi vtikale v t. i. «notranje zadeve Poljske», bi Poljaki še vedno hodili po pravi (sovjetski) poti. «Bratje Rusi» obljublajo Poljakom vso pomoč.

V hrani, v oblekah, industrijskih izdelkih. (Po potrebi tudi v tankih.) Med glavne krivce za neljube dogodke na Poljskem spada vsekakor tudi Neodvisni samoupravni sindikat Solidarnost, ki je, kot pravijo sovjetski komentatorji, leglo protisocialističnih elementov. Sovjetska zveza in ostale poljske «prave» prijateljice bodo nesebično pomagale Poljakom ostati na pravi poti.

V Združenih državah Amerike poteka prav nasprotna kampanja. Grožnje Sovjetski zvezi polnijo Reaganov besednjak. Seveda ostajamo pri vseh grožnjah skeptični, saj kar dobro vemo, koliko je bila Amerika pripravljena narediti na Madžarskem, v Češkoslovaški, pa tudi v Afganistanu. Dogodki na Poljskem so enkratno uporabni za protikomunistično kampanjo. ZDA so prišle v novo fazo boja. Z gospodarskim «napadom» na ZSSR bodo «obvarovale» Poljsko pred sovjetsko invazijo. Pri tem skušajo utrditi Zahodni tabor, kar pa jim ne uspeva.

Zahodna Evropa je še vedno pod vtisom, ki ga je na njej pustil film Dr. Strangelove z Kissingerjem v glavni vlogi. Ta slavni dobitnik Nobelove nagrade za mir ima dosti zaslug za to, da zahodnoevropski predsedniki mislijo s treznimi glavami. Ko je profesor Kissinger objavil, da je Evropa idealen poligon za atomsko obstrreljevanje, so se mu v Evropi

nehali smejeti; pa tudi ploskajo mu več ne. Če bi Poljska bila začetek resnejšega spopada med ZDA in ZSSR... Kdo ve? Konec koncev je Reagan le bivši igralec. Kaj lahko se zgodi, da bi resničnost zamenjal s filmom in s Kissingerjevo mirovno pobudo rešil vse evropske probleme. (Ker pa je danes že otrokom jasno, da o omejenem jedrskem spopadu lahko sanjajo samo v laboratorijih in univerzitetnih kabinetih, se ne slepimo. Z evropskimi reši Kissingerjev atomček tudi vse zemeljske probleme). Zato se evropski politiki obračajo po svoje. Menijo, da je samo v miru mogoče reševati probleme. Zahtevajo, naj se vojska na Poljskem vrne iz ulic v kasarne in naj zavlada vsaj tolikšna demokracija, da bodo zagotovljene vsaj najosnovnejše človeške pravice, tudi pravica zbiranja. Od poljske oblasti terjajo nadaljevanje dialoga med vsemi družbenimi silami (partijo ali vlado, sindikatom Solidarnost in poljsko cerkvijo). Zato tudi še naprej pošiljajo pomoč na Poljsko, predvsem v hrani in v oblačilih.

Posebna zahodnoevropska politična skupina so komunistične partije, ki jih imenujejo evrokomunistične. Najglasnejši sta italijanska in japonska komunistična partija. KPI se odločno postavlja na stran sindikata Solidarnost. Po Berlinguerjevem mnenju so dogodki na Poljskem posledica napačnega razvoja socializma v Vzhodni Evropi. Ta poteka že ves čas, še od spora Jugoslavije s Stalinom. Jugoslavija je edina socialistična država v Evropi, ki je takrat stopila na lastno pot in se danes razvija na svoj avtentičen način. Ostale evropske socialistične države so kopirale sovjetsko državo, ne da bi pri tem bistveno upoštevale lastne posebnosti. Zato so poljski nemiri logična posledica napačnega družbenega razvoja, ki kažejo, kako je Vzhodna Evropa potrebna temeljite družbene socialistične spremembe.

Vlade Južne Amerike, Azije, Afrike in Avstralije (razen tistih, ki so kakorkoli posebej navezane ali na ZDA ali ZSSR — te namreč ponavljajo besede «matic») skoraj enoglasno zahtevajo, naj Poljska sama rešuje svoje probleme.

Jugoslovanski pooblaščen predstavniki za izjave ponavljajo znano stališče, da so zadeve katerekoli države njene in samo njene. Medtem pa so jugoslovanski novinarji napravili svoje največje delo. Nevajeni smo doživeli pravo poplavo informacij in komentarjev. Bravo! Stane Dolanc in Jože Smole pa sta prispevala še tisti del kritike, prave konstruktivne marksistične analize, ki jo pogrešamo, odkar sta Marx in Engels nehala komentirati dogajanja v svetu.

D. V.

P. S.

Ob vsem poročanju o in iz Poljske mi ne gre iz glave pomanjkljivo poročanje o dogodkih na Kosovu.

D. V.

OSEMNAJSTI BRUMAIRE GENERALA JARUZELSKEGA

»Ljudje delajo svojo lastno zgodovino, toda ne delajo je, kakor bi se njim zljubilo, ne delajo v okoliščinah, ki so si jih sami izbrali, temveč v okoliščinah, na kakršne so neposredno zadeli, kakršne so bile dane in ustvarjene s tradicijo. Tradicija vseh mrtvih pokolenj leži kakor mōra na možganih živih ljudi. In ko se zdi, da si ravno prizadevajo preobrniti sebe in stvari ter ustvariti, česar še ni bilo, ravno v takih obdobjih revolucionarne krize bojuje zaklinjajo duhove preteklosti, naj jim služijo, izposojajo si njihova

imena, bojna gesla in kostume, da bi v tej stari častitljivi preobleki in v tem izposojenem jeziku uprizorili nov prizor svetovne zgodovine.« (K. Marx, Osemnajsti brumaire Ludvika Bonaparta, MEID, 3. knjiga, str.: 453, 454) In so ga. V imenu miru in razvoja stoji vojska na oblasti. Ni prvič neki general izjavil, da v imenu svobode naroda ukinja svobodo človeka. Spominjamo se še, kako so iz arabskega sveta prihajale prošnje: »V imenu miru vas rotim: dajte nam atomsko bombo.«

Nič bolj resno se ne moremo

držati, ko se na televizijskem ekranu pojavi general in pozove ljudstvo, naj mu v imenu napredka sledi.

Vojska je bila vedno in povsod in še je prodje v rokah razreda, ki je na oblasti. Zato, ker jo ta plača in redi, je zanj pripravljena storiti vse. Tudi streljali na lasten narod. Edina garancija, ki jo lahko imajo ljudske množice, da ne bodo nekega dne našle bajonete naperjene proti sebi, je ljudska vojska, oborožen narod. Tega pa Poljska nima.

Vsak vojaški državni udar je korak nazaj, ki pa le redkokdaj prinese dva koraka naprej. Vsakega vojaškemu udaru sledijo prepovedi človeških pravic. Zato so le rojeni hlapci sledili pozivu poljske vojske, naj se nehajo boriti za svoje pravice. Delavski razred ima neodtujljivo pravico boriti se za oblast. Poljski generali še niso slišali za pravico hlapca Jerneja: zemlja je tistega, ki jo obdeluje.

V čigavem interesu nastopa poljska vojska? Ali v interesu delavskega razreda, ki ga predsta-

vija neodvisni sindikat Solidarnost? Ali v interesu milijona in pol poljskih birokratskih prisklednikov, ki že desetletja sesajo kri poljskemu delavskemu razredu, proti kateremu so se dvignili delavci? Nedvomno (zadnji oboroženi spopadi med delavci in vojsko to potrjujejo) v interesu zadnjih.

Družbo, v kateri eni delajo, drugi pa ukazujejo in si lastijo pravico do največjega deleža ustvarjene vrednosti, imenujemo razredna družba. Odkar se delo deli, se delajoči in vladani borijo za svojo oblast. Prav

to so poljski delavci počeli zadnje mesece. V družbeni ureditvi, ki priznava diktaturo proletariata. V poljski družbi diktature nad proletariatom je potekal boj, ki je grozil, da bo strmoglavil partijo, ki ji je naziv »komunistična« ostal še iz starih časov. Boj, ki je potekal, je bil razredni boj. Zato verjamejo gospodom generalom, da so se delavci organizirali, da bi prevzeli oblast. »Vsak razredni boj je političen boj.« (K. Marx—F. Engels. Komunistični manifest) Od tod izhaja pravica poljskih delavcev, da vodijo politično borbo. Ne bojujejo se proti socializmu. Bojujejo se proti sovjetskemu modelu socializma, ki jim je tuj.

Tudi med nami je dosti takih, ki prosijo poljske delavce, naj ustavijo boj in se vrnejo v sužnost. Zato, ker so v vzhodni interesni coni. Če bo nad Poljsko krenil ruski orkan, lahko pljusne še kaj k nam. Zato dragi Poljaki, v interesu naših dragih kruhoborcev vas prosim, poklekajte, sklonite glavo in priznajte napako. Bolje je biti suženj v miru kot ponosen bojevnik v vojni.

Prav tako pa vam v imenu vseh, ki jim človeška svoboda ni le pojem iz učbenikov sporočam, da smo z vami. Naša zgodovina naj vam pokaže, da je dežela lahko svobodna, če si to želi narod. Mogoče vam to ne bo uspelo v tem poskusu. Če vam ne bo, vem, da tako, kot to ni bil vaš prvi upor, ni bil zadnji.

Največ svetá otrokom sliši Slave,

tje bomo najdlj pot,
kjer nje sinovi
si prosti vol'jo vero in postave.
Ak pa naklonijo nam smrt bogovi,
manj strašna noč je v
črne zemlje krili,
ko so pod svetlim soncem
sužni dnovi!
(F. Prešeren, Krst pri Savici)

Le še besedo tistim, ki so nasledili na poseg vojske »v interesu miru in svobode«. Delavski razred nima nikogar. Je sirota na svetu, ki lahko računa le sama nase. In močen je prav takrat, ko vé da je sam, kajti takrat mu je tudi jasno, kaj hoče, ali pa vsaj, česa noče. Preveč poljske delavske krvi je že teklo, da bi se še kdo lahko slepil o »miru in redu«. Teror je teror ne glede na to kakšno avreolo si nadeva, svetniško ali socialistično. »Narodu in ženski nikdar ne oprostiš nečujnosti, ure, ko ju je prvi slučajni pustolovec mogel posiliti.« (K. Marx, Osemnajsti brumaire Ludvika Bonaparta, MEID, 3. knjiga, str.: 460)

D. V.

ČLOVEK, SOCIALIZEM IN SVOBODA

Socializem večini pomeni le dobo, ki sledi kapitalizmu in je uvod v komunizem. Znan je predvsem po tem, da naj bi v njem država odmirala. Kako?

Osnova za odmiranje države je odmiranje pogojev, ki so zahtevali in omogočili njen nastanek. Glavna pogoja sta delitev dela in privatna lastnina sredstev za proizvodnjo, ki je nastala kot posledica prve.

Vemo, da poteka vedno večja delitev dela. Specializacije znotraj specialnih smeri znanosti danes niso več redkost. Zato ne moremo zahtevati, da naj vsak dela vse. Prva delitev dela je delitev na fizično in umsko delo. Pravzaprav nas v tem sestavku zanima delitev na delavce, na tiste, ki delajo v neposredni proizvodnji in upravljalce, organizatorje proizvodnje, menežerje.

Vsaka država po socialistični revoluciji nacionalizira del sredstev za proizvodnjo (tovarne, velika zemljišča...). Ta postaja

nejo ali državna ali družbena last. S tem so ukinjeni osnovni pogoji za množično neposredno izkoriščanje človeka po človeku. Za nadaljni razvoj sta dve možnosti. Delavci lahko prevzamejo neposredno oblast tako, da začnejo upravljati z rezultati svojega dela in preko nadzorovanja razporejanja ustvarjenih vrednosti nadzorujejo celotno družbeno dogajanje. Druga možnost pa je, da na mesto neposrednega izkoriščanja stopi posredno izkoriščanje.

Kaj je to posredno izkoriščanje in ali je res posredno?

Posredno izkoriščanje je le privid. Ljudje imajo občutek, da so v mezdnem odnosu do države. Vprašajmo se: kdo je država?

Država kot imaginarni pojem ne izkorišča. Kjer je kdo izkoriščen, tam je tudi izkoriščevalec. In kot je izkoriščani človek, tako je človek tudi izkoriščevalec. Zato se ne moremo vprašati, kaj izkorišča (ne izkorišča država),

ampak vedno, kdo izkoriščal.

V državah tako imenovanega realnega socializma so največji dogodki in pravi ljudski prazniki v času partijskih kongresov. Vendar to niso prazniki ljudi. To so prazniki števil.

Po besedah voditeljev teh držav se na kongresih rešujejo vsa pomembna vprašanja družbenega razvoja. A kdor vsaj malo pozna razprave na teh kongresih, vé, da se na njih razpravlja le o gospodarskih vprašanjih. Le o številkah v stilu: »Zgradili smo toliko in toliko kilometrov cest, toliko in toliko tovarn itd. itd.« Človek vse to poslušal in se vpraša, kje je človek. O medsebojnih odnosih niti besede. O vzdušju med ljudstvom niti besede. O človeku niti besede!

Res! Kje je človek v realnem socializmu?

Če ni funkcionar — dela.
Človek — dela.

D. V.

PARALELE POLJSKA — JUGOSLAVIJA

— čigav proizvod so in komu so namenjene?

Po uvedbi vojnega stanja na Poljskem smo bili priče nekaterim paralelam, ki so se pojavile tako v časnikih, kakor v vsakdanjih pogovorih med ljudmi. Marsikatero med njimi so med vrsticami skrivale težnje pouvedbi »trde roke« tudi pri nas; menim, da je vsem jasno, da sile, ki so te težnje podpirale, nimajo ničesar skupnega z našim samoupravnim socialističnim sistemom. Ne želimo, ne smemo in ne moremo stopiti v našem razvoju dvajset in več let nazaj, zato so takšne paralele neumestne, izizvalne in nesprejemljive. Nemo goče je primerjati poljski in naš socializem, saj je kvalitativni prepad med tema sistemoma prevelik, da bi lahko našli nek skupni imenovalec.

Tudi primerjava med našim in njihovim gospodarskim položajem ni objektivna, saj je nedvomna devalvacija zlota in velika podražitev osnovnih življenjskih artiklov dokaz več za trditve, da tak uraden tečaj zlota, kakor tudi cene osnovnih življenjskih potrebščin, nista ustrezala resničnemu gospodarskemu stanju na Poljskem.

Potrebno je razumeti, da je osnova konflikta na Poljskem star, presežen sistem in njemu diametralno nasprotnimi avtohtenimi težnjami delovnih ljudi po samoupravi in po odločanju o sadovih svojega dela. Torej ne gre za krizo socializma, kot to skušajo prikazati zahodne države, prav tako pa ne za poskus kontrarevolucije, kot to skušajo prikazati države varšavskega sporazuma.

V teh težkih trenutkih za poljsko ljudstvo, je potrebno poudariti, da se je poljska cerkev obnašala korektno in konstruktivno.

Moje mnenje je, da išče nekak kompromis — boji se intervencije zunanjih sil, prav tako pa ji ne diši preveč poglobljanje zahtev po samoupravljanju, saj v tem trenutku še ni najbolj jasno, kakšen bi bil v prihodnosti položaj cerkve v družbenem življenju. Zlasti zato, ker se je v nekaterih krogih »solidarnosti« pojavilo očitno nezadovoljstvo glede kompromisarske politike cerkve.

Upajmo, da bo poljsko ljudstvo v sodelovanju z vsemi družbenimi silami našlo rešitev za prebroditev krize, čeprav se obenem zavedamo, da je geopolitičen položaj Poljske tak, da otežkoča željo po novem, naprednejšem modelu socializma.

Ne moremo reči, da je otroški smeh na poljskih ulicah zamenjal ropotanje tankov, saj otroškega smeha tam že dolgo več ne pozna.

Viktor Jovanović

VEČ VSEBINE V DELO KULTURNIH KOMISIJ

Krivično bi sodil, kdor bi trdil, da kulturne komisije nič ne delajo. To res ni res! V jesenskem delu študijskega leta so intenzivno pripravljali proslave, literarne večere, projekcije dijasov in seveda — brucovanja. Tu so odprli kakšno razstavo slik, tam razstavo fotografij. V celoti gledano, od dela je vse kar vrvelo, kljub temu pa je bilo vse bolj ali manj interno.

Zanimalo me je, kakšne programe dela so si kulturne komisije na šolah zastavile, kakšnemu konceptu bodo sledile in kako nameravajo, glede na objektivne težave, načrt izvršiti. Mikalo me je tudi izvedeti, koliko se študenti udeležujejo koncertov, gledaliških predstav in prireditev, ki jih ne organizira univerza, kar naj bi bil kazalec kulturne zavesti študentov. In končno zanimalo me je produkcija, gledaliških predstav in koncertov, ki jih organiziramo na univerzi, kar naj bi dalo vedeti spoštovanim meščarom Maribora, da univerza živi tudi po tej plati. Podatki veljajo za lansko sezono, ker razumljivo za letos še ni mogoče narediti nobenih celovitih primerjav.

Pa začnimo s statistiko, ki ji nekateri sicer očitajo, da je velika laž, a sestavljena iz samih malih resnic. Na univerzi je bilo lani 4582 rednih študentov in s to številko bomo skupaj računali. Obisk študentov je bil v gledališču v prejšnjih dvajsetih sezonah milo rečeno zanemarljiv, kljub temu pa se časi spreminjajo. Na VEKS-u so denimo izvedli kulturno trim akcijo: »Vsi v gledališča, v kulturna svetišča«, in uspeh je bil presenetljiv. SNG Maribor je bogatejši za 80 novih abonementov, kar v procentih znaša 1,7% vse študentske populacije, a zmaga kulturne zavesti je očitna.

Obenem je to tudi znak, da se bo moral teater resno pripraviti na študentski naval in zadnji čas je bil, da so začeli graditi novo stavbo. Koncerte klasične glasbe redno obiskuje 64 študentov, od tega 29 s PA (kjer je to za muzikologe obvezno). Pravzaprav številka 1,4% vseh študentov preseneča, če vemo, kako študenti ljubijo glasbo, res pa je, da gre v tem primeru za resno glasbo. V srcu nas tolaži misel, da so študenti, ki so se izmuznili uradni evidenci (in tudi biljetarjem), tako da lahko upamo, da jih je pravzaprav veliko več, kot pa kaže nezanesljiva statistika. Držalo pa bo, da čaka kulturne komisije na tem področju še veliko dela in morda bi šla katera celo tako daleč, da bo postavila gledališke in koncertne abonemanje v svoj letni program dela. Kdo ve?

Prav tako nazorni in neprijetno konkretni so tudi podatki, ki kažejo, kako zavzeto so se zagnale v delo kulturne komisije, ko je šlo za priprave koncertov na Univerzi. V Mariboru je bilo v lanski sezoni, verjeti ali ne, šeststottrinštirideset koncertov resne glasbe, koncertov lahke glasbe, gledaliških in lutkovnih predstav. V to nisem vračunal prireditev v organizaciji »Zveze kulturnih organizacij«, ki so postavile na odre Maribora in bližnje okolice famoznih (4583) štiri tisoč... itd. Pri ZKO so mi zatrčili, da masovna kultura ne miruje, čeprav je res, da se tako kot za študenta, za njo bolj malo čuje. Pozabimo za trenutek, pretreseni od teh silnih števk in nastopov, na ZKO in se vrnimo na številko 643, ki govori o prireditvah, ki v tem smislu štejejo. V to smo všteli tudi 107 plesnih in pevskih nastopov KUD Student Maribor. Vsiljuje se seveda neprijetno vprašanje: »Koliko pa so naredile

kulturne komisije koncertov? Odgovor je še bolj neprijeten in številke neizprosne. Po več kot radodarni oceni, je Univerza lani organizirala (10) deset prireditev v istem rangu (pogoj je, da so bili obešeni plakati, da je šlo za večjega in poznanega izvajalca in da so bile o tem obveščene vse visokošolske ustanove) kar zneso 1,5% delež. Podatek, ki ga delegati, ki bodo diskurirali na temo o uspešnosti študentske kulture, zagotovo ne bodo uporabljali.

In kako je s programi za tekoče študijsko leto? Tu se težave pravzaprav šele začnejo, kajti tisti, ki so odgovorni za kulturno politiko, so se lotili dela drobnjarskega in sproti, ne da bi izdelali plan in koncept dela. To se da zlahka ugotoviti, če poskušamo dobiti tak plan dela na vpogled. Ne le da jih do sedaj (22. 12. 1981) še niso vsi izdelali, nekateri niti ne vedo, kako bi se tega lotili in kaj bi z njimi počeli. Škoda, ker se UK ZSMS še ni spomnila, da bi te plane zahtevala na vpogled, jih pomagala usklajevati in nagradjevati tiste, ki dobro delajo. Problem je tudi v tem, da se študenti v teh komisijah z entuziazmom in mladostnim navdušenjem vržejo na organizacijo brucovanja, plesnih večerov, razstav, vse to pa brez prave povezave, koncepta in sodelovanja z drugimi šolami.

V programsko politiko je treba vnesti več koordiniranega dela, dati poudarek večjim in odmevnejšim prireditvam, bolje organizirati informacije, tako da bo to zajelo vse visoke in višje šole, boljše in trajnejše mora postati povezava kulturnih komisij s »KUD Student«. Če se bodo fantje in dekleta v K. K. tako lotili dela, pa ni vrag, da jim ne bi uspelo.

LUCIJAN VIHAR

RAČUNALNIK NE VE ZA PRAVICO

Cenjene bralce že takoj na začetku članka opozarjamo, da ne gre za računalnik na VEKS-u, ki je z brezčutnim in neusmiljenim določanjem izpitnih rokov prizadel že mnogo hudega študirajoči mladini na že zgoraj omenjeni šoli. Ne, tokrat teče beseda o računalniku, ki določa o pravici do dela.

Zgodila se je namreč prav neverjetna stvar. Mladi in ambiciozni pravnik Janez Pravičnik, ki zastopa interese Jožice Skromnik, je imel v preteklem tednu intenzivne pogovore z že omenjenim računalnikom. Stvar je sledeča. Jožica Skromnik je brez povprejšnjega vprašanja, tako rekoč brez dovoljenja za to odgovornih, naredila doktorat iz predmeta »Socialistična morala in pravica«. To je seveda nedopustno, kajti zavedati se moramo, da si vsak individuum ne sme in ne more privoščiti študija na taki stopnji, pa čeprav nekateri neumestno trdijo, da je izobraževanje pravica in dolžnost svobodnih ljudi v socialistični družbi. Kakorkoli že, Jožica Skromnik, je doktorirala in si pridobila naslov: »predavateljica višje šole za predmet socialistična morala in pravica«. Tu pa se začne stvar šele zapletati. Da je Jožica Skromnik naredila doktorat, meni nič tebi nič, to je v redu, ampak da si je drznila javiti se na razpis, za prosto delovno mesto, to pa presega že vse meje človeške potrpežljivosti. Razpis je bil kaj hitro potem preklican izšel pa je ponovno v spremenjeni obliki, kajti odgovorni tovariši so zelo hitro in po vsej socialistični morali in pravici ugotovili, da

Jožica Skromnik vendarle ne bo imela zadostnih pogojev, da bi bila lahko sprejeta. Pač pa je komisija strokovno in po vseh pravih socialističnih morale in pravice potrdila na to delovno mesto Ljubko Ljubimkič. Ljubka Ljubimkič sicer nima vseh ustreznih znanstvenih kvalifikacij, saj na tem mestu predava z diplomomembnejše. Res pa je, da si pozneje, s pomočjo kvalifikacij pridobila tudi ustrezní naziv. Jožica Skromnik se je na tako početje pritožila.

Tedaj je stopil na sceno že v začetku omenjeni mladi in ambiciozni odvetnik Janez Pravičnik. Kar takoj se je lotil dela. Najprej je vprašal vsevedni in pravični računalnik, če ima Jožica Skromnik pravo izobrazbo za delovno mesto, za katero je zaposlila. Odgovor računalnika je bil kratak: »DA«. Janez Pravičnik je zastavil naslednje vprašanje: »Ali se je Jožica Skromnik pravilno in po vseh pravih pravih prijavi na razpisano delovno mesto?«, odgovor je bil spet kratak: »DA«. Janez Pravičnik je vrtal dalje. Ali se je Jožica Skromnik prijaviła Zavodu za zaposlovanje in navedla izobrazbo? »DA«, je rekel računalnik. »Ali niso tovariši iz komisije, ki določa o delovnem mestu po službeni dolžnosti, poslali razpis za delovno mesto tudi na zavod za zaposlovanje?« je hotel vedeti Janez Pravičnik, »SO«, je bil odgovor. »Toda ali jim niso na

Zavodu za zaposlovanje povedali, da imajo pravega človeka za njihov razpis?« »SO!« je reklo z rahlo kovinskim naglasom iz računalnika. »Zakaj pri vseh hudicah pa komisija ni upoštevala predloga, ki ga je dal Zavod za zaposlovanje, ko jim je ponudil človeka, ki popolnoma ustreza razpisu,« je bil besen Janez Pravičnik. »NE USTREZA«, je po rahlem premisleku rekel računalnik. »Kako ne ustreza, a upokojenka Rezika Plamen, ki ima moralo tudi pod »B« in ki sedaj predava, pa ustreza, kaj?« se je drl Janez Pravičnik ves rdeč v obraz najbrž od jeze. »USTREZA«, je rekel računalnik in očividci vedo povedati, da je rahlo zardel zdaj tudi on. »Po kakšnih pravih, po katerih pravih, po čigavih pravih ustrežata Ljubka in Rezika, Jožica pa ne?« je že kar kričal Janez Pravičnik v tistem trenutku, ko je besnost v njem kazala že zeleno barvo. »USTREZATA, USTREZATA, USTRE... USTRE... UST... UST... sss

Sporočamo, da se je vsevedni in pravični računalnik, ki odloča o pravici do dela, pokvaril, ker mu je počilo srce, mladi in ambiciozni odvetnik Janez Pravičnik je odšel v zdravilišče na oddih zaradi mentalne izčrpanosti (in kot je sam izjavil, »iskat izgubljene iluzije«).

Jožica Skromnič je še zmeraj brezposelna in honorarno uči v zamejstvu, Ljubka pa je še zmeraj — Ljubimkič.

LUKA

MARIBORSKI JAZZOVSKI UTRIP

»Jazz zahteva nekaj srca, nekaj iskrenosti, ob dobri a zahtevni glasbi, ki jo poslušamo, sprejemamo, je človeku trud povrnjen.«

Mariborsko glasbeno sceno lahko poljubno postavimo v več plasti, tako tudi poslušalce in ljubitelje glasbenih zvrsti. Tradicija vzgojenih ljubiteljev takoimenovane klasične glasbe se nadaljuje z uspešno in premišljeno programsko usmeritvijo mariborske Koncertne poslovalnice. Abonmajski koncerti so obiskani, na odru se vrstijo tudi vrhunski poustvarjalci, šolski sistem pa še naprej uspešno vzgaja poslušalce le za eno glasbeno zvrst. Običajno za šolske ure, ki so namenjene rock, pop in jazzovski glasbi, zmanjka časa, saj so te teme v učnem načrtu nevarno blizu konca šolskega leta. Tako so mladi prepriščeni medijem, ki jih bolj ali manj uspešno usmerjajo (beri zavajajo) v to ali ono komercialno uspešno glasbeno cenenost.

Jazzovska glasba, širše razumljeno kot fenomen prostora, časa in kreativnosti, obenem pa pravilno predstavljena in programsko načrtno izbrana, lahko poslušalcu nudí veliko več kot v ritmičnomelodične vzorce ujeta plastičnost sodobnejših glasbenih »podzvrsti«. Že osnovna ideja, prav tako tudi najmočnejše gibalno v jazzovski glasbi — improvizacija (svoboda, možnost sprotnega ustvarjanja), ponuja glasbenikom in poslušalcem tisto alternativo ukulpljenemu, stereotipnemu načinu življenja, razmišljanja, gibanja. Prostor, možnost glasbenega (so)ustvarjanja sicer zahteva napor, pripravljenost na odrekavanje, presenečenje, včasih nelagodnost, vendar končno glasba sama kot nadgradnja vložene truda povrne vnaprej vloženo energijo.

KAJ VSE SE DOGAJA NA NEDELJSKI IN ŠE KATERI VEČER?

Znova v živo skupina glasbenikov, trio Brahma na odru Kina Partizan konec lanskega novembra. Del koncerta so poslušali ljubitelji jazzovskega muziciranja na drugem ljubljanskem radijskem programu, v živo iz Maribora torej.

Ljubljanska jazzovska sezona se je kar za nekaj časa iztekla, v Mariboru pa nam ostaja bogato upanje na napovedane pomladanske jazzovske koncerte (Lester Bowie oktet, Art Ensemble of Chicago...) in oživljeno dejavnost domače Jazzovske sekcije, ki je bila prizadeven in natančen organizator glasbenega doživetja Brahma koncerta. Bežen pregled programske usmeritve dosedanjih mariborskih koncertov v organizaciji Jazzovske sekcije (vodi jo Brane Rončel), potrjuje brezhibno organizacijo, odlični zvok v dvorani in kar je najvažnejše, visoko kvaliteto muziciranja povabljenih glasbenikov. Na odrih Unionske dvorane, Kina Partizan in SNG Maribor so se v sedemletnem delovanju Jazzovske sekcije številnim poslušalcem predstavili glasbeniki: kvartet Arilda Andersena, mednarodni kvartet vodilnega jugoslovanskega tenorsaksofonista Toneta Janše, trio violinista Leroya Jenkinsa (prva violina v sodobnem jazzu), čikaški tenorsaksofonist Fred Anderson, multiinstrumentalist Anthony Braxton s triom, s solističnim recitaloma pihalec Roscoe Mitchell in basist Dave Holland in še kdo.

Kar nekaj glasbenih dogodkov se je prelevilo v multimedialna srečanja (ples, projekcije, glasba, okolje v različnih kombinacijah). Ob enakovrednosti vseh sodelujočih elementov v umetnosti pa se je glasba pojavljala kot fenomen minljivosti trenutka v koncertnih projektih, ostajala je prvi in edini namen osveščanja poslušalcev in gledalcev. Glasba, v tem primeru jazzovska, je pomenila (pomeni), spodbudo in možnost razmišljanja, zadovoljitve, popestritve, nezahtevni morda zabave. Da o uvrščanju jazzu med zabavno glasbo sploh ne govorimo!

Ob sami glasbeni zvrsti se nam vedno znova utrne misel o njeni zahtevnosti, nujnem predhodnem glasbenem znanju, torej tudi o načrtni vzgoji poslušalcev in seznanjanju s sodobnimi jazzovskimi snovanji.

Jazovska glasba zahteva občutljivost zaznavanja, pripravljenost na zvočna presenečenja, odprtost za sprejemanje in toliko znanja, da vemo, kako naj cenimo ustvarjalnost, ki nam jo ponujajo. Rešujemo splet problemov, začarani krog zakajev o številu poslušalcev, nerazumevanje odnosa do umetniško priznane glasbene zvrsti, sprašujemo se o okostenelosti institucij, ki naj bi podpirale in razvijale tudi današnje (jazzovsko, evropsko improvizirano, sodobno »klasično« glasbo XX. stoletja) glasbo. Kje naj se glasbeni učitelj pouči o sodobnih glasbenih zvrsteh (razen informativno!), da bo znal navdušiti mlade in jim vzbuditi vsaj pripravljenost za poslušanje?

Trio Brahma so zadovoljnim poslušalcem ponudili dve uri spontanega muziciranja. Uro je izpolnil radijski prenos, temu so se prilagodili tudi glasbeniki z zgoščenim in intenzivnim muziciranjem, ki je sicer dopuščalo nekaj sprostitve, vendar v okviru nenehnega nihanja napetosti in medsebojnega komuniciranja. Del koncerta po premoru je izvenel bolj intimno, mestoma meditativno, v lepljenki zvočnega eksperimentiranja, iskanja drugačnih, še ne slišanih kombinacij zvoka raznoraznih glasbil. Ti glasbeniki namreč mnogo igrajo prav v manjših prostorih, klubih, kjer imajo na razpolago veliko časa, da se izpojejo.

Glasbeni loki, dinamični in svobodni improvizatorski, so bili daljši, muzikantje so poslušalcem prepustili več možnosti za razmišljanje, sprotno sprejemanje ali preprosto uživanje in končno zadovoljstvo z uspehim koncertom.

GLASBENIKI BRAHMA

Skupino Brahma vodi tolkalec, percussionist Barry Altschull, znane v jazzovskem svetu in soglasbenik Paula Bleya in Chicka Coreaa, pihalca Sama Riversa in Anthonyja Braxtona... Simpatičen sogovornik in mojstrski glasbenik je bil presenečen nad mariborskim okoljem navdušen nad počutjem v dvorani, začudenjem ljudi, ki se je otvorjen s torbami izgubil med Orlom in Kinom Partizan. Najbolj pa ga je

zanimalo, kako so bili organizatorji zadovoljni s koncertom. Vse je bilo »OK« in kot je povedal, se je tudi sam na odru imenito počutil, najbolj pa je bil zadovoljen z odzivom ljudi v dvorani.

Tretjina ustvarjalnosti v zvočno nenavadni, a učinkoviti skupini dveh izrazito ritmičnih glasbil (bas, tolkala), je namenjena pozavnistu Rayu Andersonu, ki je že igral na mariborskem odru v družbi Anthonyja Braxtona, znanega multiinstrumentalista in Richarda Titelbauma, mojstra synthesizerjev. Ista pozavna, isti človek, drugačno razpoloženje in soglasbeniki, slično tu in tam nekaj Braxtonovega vpliva. Poslušali smo glasbenika z navdušujočo fantazijo, izpiljeno tehniko in za pozavno izrazito lepim, občutenim tonom, predvsem v liričnih glasbenih odlomkih.

Basist Mark Helias je v skupini vrhunskih godalcev in imenitno plete ozadje »korakajočega« basa ali sinkopirane ritmične podlage.

Trio mojstrskih solistov z obilico pravega »swinga« odlikujejo invetivni soli, skupna igra v delih iz partiture, seveda s tipičnim oblikovanjem tem in njihovih izpeljav v improvizaciji. Zvočno izrazno so v navidez »naslušno« resnih, študijozno odigranih delih polni zvočnih hudomušnosti, kar daje glasbeni celoti pravo mero humorja in poslušalcem spodbudo za lagodno razpoloženje v dvorani. Struktura skladb je enostavna, zvočno kot kompozicijsko, zvočna gmota je jasna, pregledna in dostopna poslušalcem.

Marsikdo v Mariboru ni poznal glasbene ustvarjalnosti Barryja Altschulla (in mnogih drugih, ki so gostovali v mestu), vendar je poslušljivost njegove glasbe (bolje tista skupine Brahma) zadovoljila tudi prepričanega rockerja, ki nima veliko skupnega z jazzom, pa je prišel pogledat, kaj se dogaja v nedeljo zvečer.

Morda pa se marsikdo boji tudi nepredvidljivosti, zvočnega šoka v tako kreativni glasbi ko je jazz? Seveda občutek nelagodnosti zaradi »čudnih« zvokov res ni prijeten. Morda je koga strah, da jazz ne bi razumel ali pa se mu navsezadnje ne da kaj prida razmišljati?

URŠA ČOP

V organizaciji Jazzovske sekcije je 21. novembra 1979 na odru Kina Union nastopil Anthony Braxton s triom. Fotografija: DANILO CVETNIČ

Radio »Dravski val« — program

- 6.00 Danes za vas (Kar želite, na radiu Dravski val dobite)
- 7.30 Veseli takti in poskočnice (Naši zabavno glasbeni ansambli vam igrajo. Glasba, ki že navsezgodaj daje več življenja)
- 8.30 Poročila . . . sta se Franček in Jožica . . .
- 9.00 Tema dneva (zelenjava, zelenjava, zelenjava, zele.)
- 9.30 Zabavajo vas (Beti Klipič, Kože Jodler, Fledvin Gliser, Platenka Petjanič in Charly Lovec)
- 10.00 Turistični napotki za naše goste (v nemščini) (Liebe Gäste, bei Ihren Besuch bei uns, bringen sie mit viel bahnen CAFFEE Danke schön!)
- 11.00 Poročila . . . Hanzek in Pepca . . .
- 11.30 Veseli takti in poskočnice (Ponovitev oddaje, ki je že navsezgodaj dala več življenja)
- 12.00 Točno opoldne (Poročilo z mestne tržnice o zelenih mušnicah in drugih povrtinah)
- 13.00 Prijetno popoldne vam želijo (Hanzek trio — z vso svojo ropotijo — Ansambel Senik in pevka Ajda Brenko, Ansambel Veseli Gozjarji, Slak z ansamblom stara lajna, Veseli Hlačarji, Stare bukve in drugi)
- 14.30 Znanstvena fantastika danes (oddaja o uspehih našega gospodarjenja)
- 15.30 Rock and Country (zaradi bolezni v ansamblu oddaja do nadaljnega odpade. Namesto tega bomo predvajali oddajo Veseli takti in poskočnice)
- 16.30 Stari za mlade (Oddaja o uspešnem delovanju mladinskih klubov in o njihovem vsestranskem zaposlovanju prostega časa mladih)
- 17.00 Pop glasba pred sto leti (zaradi slabe kvalitete posnetkov bomo predvajali »Vesele takte in poskočnice«)
- 17.30 Poročila . . . Karlek in Mihelca . . .
- 18.00 Radijska univerza (Predavanje prof. dr. Polžeka: Vpliv lunine mene na puberteto glist)
- 19.00 Koncert iz studija (Preludij za klavir in sekiro Ludvika Von Schrauwenberga opus 192 v kucifiks na H molu)
- 20.00 Poročila . . . Micica in Marko . . .
- 21.00 Literarni večer (O šraufeku, ki je ljubil marjetico — moderna poezija)

- 21.30 Jazz rock na poskok (Oddajo je pripravil Branko Sanranko, bo pa zarado okvare na vezi Avala Sljeme na programu 29. februarja)
- 23.00 Melodije za lahko noč (Veseli takti in poskočnice, ki daje več življenja)

LUKA

STE ZA ILUZIJNO OPERE?

Opero so nekoč imenovali kraljico umetnosti. Klasična evropska opera ima svoj izvor v Italiji, v renesančnih Firencih. Še v baroku in kasneje v klasiki opera ni takšna kot jo poznamo danes. Takrat je bila to komorna umetnost, pevce in recitatorje so spremljali le majhni godalni orkestri in čembalo, tako da pravzaprav še ne moremo govoriti o operi kot scenski umetnosti. V tem času pa je razširila svoj obstoj tudi po drugih evropskih deželah, predvsem v Franciji, Angliji in Nemčiji. Zlati vek opere se je pričel v romantiki. Razvile so se nacionalne opere, v kulturnih središčih so pričeli graditi velike gledališke hrame, oblikovali so se operni orkestri in nastajala so velika dela, ki so vključevala zborovske scene in baleta. Seveda so Italijani ohranili primat v tej umetnosti, celo vse do današnjega dne. Ne smemo pa pozabiti, da so v obdobju romantike tudi drugi narodi prispevali pomembna in lepa dela. Še posebej velja to za slovansko glasbeno ustvarjalnost, opere Čajkovskega, Musorgskega, Smetane in Dvořaka se izvajajo v vseh svetovnih opernih hišah. Tudi Slovenci smo dobili v tem obdobju svoje prve domače opere. Za vrh klasične operne umetnosti pa veljajo slej ko prej dela dveh genialnih ustvarjalcev Giuseppe Verdija in Giacoma Puccinija.

KAJ JE PRAVZAPRAV OPERA?

Fenomen opere je že od nekdaj buril duhove. V vseh dobah so obstajali goreči zagovorniki, ki so proglašali opero za najvišjo obliko umetnosti, ki bi naj v idealnem razmerju povezovala poezijo, glasbo in likovno umetnost. Drugi, med njimi so bili znani umetniki in misleci, so proglasili opero za popoln nesmisel in popačenje vseh vrst umetnosti. Kdo ima prav? Res je, da vrhunska izvedba opernega dela slejkoprej navduši slehernega — Zakaj? Prvič zato, ker je opera izraz harmonije in lepote, ker je opera stanje zanesenosti in navdušenja, ker je opera privid in parafraza realnega sveta in dogajanja. Drugič pa za to, ker je opera družabni dogodek, ki je predvsem v preteklem stoletju in prvi polovici tega stoletja pomenil osrednji dogodek meščanske kulture. S političnimi spremembami, je tudi opera doživela nekatere spremembe. Povsem jasno je, da je opera kot institucija meščanska in aristokratska, da torej pripada bolj kot katerakoli druga umetnost neki elitni družbi. Kako jo torej vrednotiti v družbah z drugačnimi ureditvami?

OPERA PRI NAS

Pri nas se je opera ohranila. V vseh večjih jugoslovanskih kulturnih središčih obstajajo operne ustanove, ki podobno kot tiste v svetu izvajajo predvsem takoimenovani železni repertoar, se pravi dela iz druge polovice prejšnjega in iz prve polovice tega stoletja, s poudarkom na velikih operah. Povsem jasno je, da opera še ne bo tako hitro odmrila. Velike operne hiše v svetu beležijo rekordne

obiske, vse več je opernih festivalov pod milim nebom, z velikim dobičkom se prodajajo operni kompleti znanih gramofonskih hiš. Pri nas je obisk že bolj vprašljiv. Velikokrat zasledimo misli, da je opera le za upokojenca, da mladim nikakor ni zanimiva. Zakaj? Verjetno je to predvsem vprašanje izvedbe. Opera mora biti izvedena z najboljšimi pevci in ansambli, ki jih seveda ni tako zelo veliko in si jih lahko privoščijo le najbogatejše operne hiše. Naše opere so neprestano v kadrovskih težavah, pravzaprav opravljajo bolj ali manj solidno obrtniško delo, o umetniškem navdihu bi bolj težko govorili. Razmišljali smo celo o ukinitvah opernih hiš (tudi v Mariboru), k sreči do tega ni prišlo. Kajti kljub temu, da nimamo dobrih opernih ustanov, ki bi se lahko merile z operami v kulturno bolj razvitem svetu, je opera vendarle tudi za nas pomembna. Šele široko zasnovana baza omogoča vrhunsko kakovost.

BOSTE KDAJ OBISKALI MARI-BORSKO OPERO?

Mariborska opera se stiska v neugledni tesni zgradbi, skupaj z dramo in baletom. Mariborska opera premore operni orkester zbor, soliste in baletni ansambel. V sezoni pripravi štiri do pet premier in vrsto ponovitev, gre tudi na gostovanja in snema za radio in televizijo. V tekoči sezoni sta bili že dve premieri. Komično opero ZDRAHE NA TRGU Ermana Wolfa-Ferrarija so pravzaprav le na novo postavili, baletni ansambel pa je pripravil premiero baleta HRESTAC Petra Liča Čajkovskega.

Sedaj se v operi pripravljajo na premiero Puccinijeve LA BOHEME, lotevajo pa se tudi sodobnejšega dela Gershwinove PORGY IN BESS.

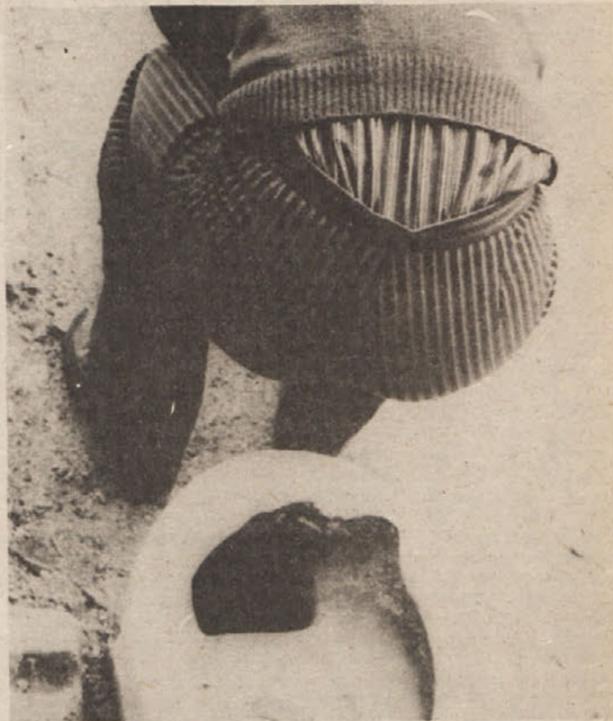
LA BOHEME je že od svojega nastanka med desetimi NAJ na top lestici opernega sveta. Romantična zgodba o pariških bohemi, ki nimajo denarja za obleko, hrano in kurivo, ki umirajo za jetiko in med katerimi se razvijajo ljubezenska čustva kot jih človek v izobilju menda niti ne pozna, razneži sleherni dušo. To delo je napisano doživeto, z resničnim patosom in v čudoviti Puccinijevi melodiki ponazarja svet polpreteklosti in je vendar dovolj sodobno, da izraža stiske in dileme današnjega človeka. Živeti s srcem ali razumom ali skleniti kompromis? Zakaj ne bi stopili v gledališče in sami poiskali odgovor?

Smel poskus bo nedvomno izvedba PORGY IN BESS. Slovenci, ki smo znani po svoji zadržanosti, togosti in nekakšni okornosti, bomo morali vložiti veliko truda, da bomo razumeli to delo. Še težje bo izvajalcem. Le kako jim bo uspelo pričarati na odredne deske vzdušje črnega predmestja, tam v daljni Ameriki. Morda pa bomo uspeli.

Morda bo kdo izmed vas, ki boste prebrali ta prispevek stopil v našo majhno opero in pogledal skozi to ozko okno v širni svet.

Adrian Grizold

MB MAS MEDIJA — MB TRAGEDIJA

SLIKA SIMBOLIZIRA MB MAS MEDIJO

KINO BRITOF

Ameriško slovenska grozljiva srhljivka: Volkodlaki virtuoz na cirkularski
Režiser: John Drakula
Igrajo: Jack The Ripper
Film bo na sporedu cel mesec.

Kino Gledališče

Japonski zgodovinski spektakel: Kagemuša (Bojnikov senca)
Režiser: Akiro Kurosava (film je dobitnik več mednarodnih nagrad)

Film bo na sporedu največ tri dni.

BRUCKA LIDIJA V GARDU

Kino Kurirček

Horgoški kung fu film: Brucka Lidija proti Ljubljanskemu zmaju na
Režiser: Li-Tai-Po
Igrajo: Lin Pijao, Cjang Ching
Film bo na sporedu cel mesec.

NA KONCU Poanta

Kino Udarjenec

Danska barva sexotična tragedija: Orgije v šibični škatlji (otrokom do petnajst let vstop strogo dovoljen)
Režiser: Bums Von Hinten
Igrajo: Ola Olagumson, Arne Van der Fuck
Film bo na sporedu cel mesec.

Kino Unislon

Italijansko jugoslovanski barvni pizza western: Kavboj na kobili jaše in se z makaroni baše.
Režiser: Ponteroso Prima
Igrajo: Rifle Perlira, Mujo Mitmarka in Huso Sadolar
Film bo na sporedu cel mesec.

Plakat za »Orgije v šibični škatlji«

NESPORAZUM PRI MESARJU

Marjan Zelenjavnik, popularen in med gospodinjami spoštovan novinar pri radiu »Dravski val«, je že navsezgodaj zbiral informacije za svojo zelo poslušano oddajo: »Vsako jutro cene sveže, Zelenjavnik Marjan vam postreže!« Zgodilo se je, da je ravno to jutro prišel tudi v mesnico mesarja Franca Sekira in se zanimal za sveži mesek. (Marjan Zelenjavnik je imel v mislih meso, a ker ne more pozabiti svojih srečnih, otroških let, še zdaj govori v pomajševalnicah). Mesar Franc Sekira mu je rad odgovarjal na zastavljena vprašanja, dokler ga ni popularni novinar v njemu značilni posladkani govorici vprašal, če ima tudi svinjske nogice. Mesar Franc Sekira je bil prepričan, da ga hoče novinar Marjan Zelenjavnik, oprostite izrazu, zabejavati. Pograbil je torej razjarjeni mesar dobro raščeno svinjsko nogo (kar je dokaz, da jih je imel na voljo) in z njo večkrat udaril po glavi že omenjenega velenovinarja.

Mesar Franc Sekira je dobil od direktorja podjetja »Meso in kosti« oster ukor zaradi nehijskega početja. Po mnenju direktorja podjetja »Meso in kosti«, je nedopustno, da se s svinjskim mesom tako grdo ravna. Iz uredništva radija Dravski val pa smo izvedeli, da bo odšel velenovinar Marjan Zelenjavnik poročal le o cenah zelenjave in rož (brez kaktusov), ne ve pa se še, če ga bodo poslali tudi na večerne tečaje »Delavske univerze« za lep slovenski jezik.

P. S. Primerjava z resničnostjo je zgolj slučajna, in niti slučajno nima povezave s komerkoli, ki bi kdajkoli poskušal namigovati na karkoli.

LUKA

TEORIJA SE NI POTRDLILA V CELOTI

Ko so zbrani novinarji v novinarskem klubu »Roca« očitali svojemu kolegu Donatu Trisrčniku, avtorju zelo znanih kislisatiričnih komentarjev v rubriki »Stari štos«, da njegova teorija o zdravilnosti mešanja mineralnih vod ne drži, se je ta odločil, da bo pokazal, kdo ima prav. On ali teorija?! Ve se, da so ga že prej neupravičeno dražili, da so njegovi komentarji tako kisli zaradi velikih količin kisle vode, ki jo vztrajno propagira (kdo ve, če zastoj). Niso pa mogli ne ovreči, ne potrditi teže, da mešanje mineralne vode vpliva tudi na mentalno zdravje posameznikov.

Donat Trisrčnik je zato, da bi dokazal pravilnost svoje teorije (saj veste, o zdravilnosti mešanja mineralnih vod), zadržal, da bo tri dni in tri noči živel samo od mešanice (saj veste . . .) mineralnih vod in pri tem pisal kvalitetne in duhovite komentarje v rubriki »Stari štos«.

Sporočamo, da Donat Trisrčnik ni potrdil svoje teorije (saj veste, o zdravilnosti mineralnih vod) v celoti. Res je, da je preživel tri dni in tri noči ob mineralnih vodah, a to je tudi vse.

LUKA

ZADNJA STRAN

Pretep na odru

Franc Kulisnšiber, scenski tehnik in eden tistih z nosilnimi vlogami v teatru, je na vaji filozofsko tragično veseloigre »Kegljische« nehote trčil ob gledališkega kritika, esteta in teoretika gledališke igre, Alojzija Packo, ki se je prav takrat motovilil okrog in iskal navdih za še eno od njegovih gledaliških velekritik, je pričakoval opravičilo od Franca Kulisnšiberja. Ta pa je imel polne roke dela, malo časa in še manj razumevanja za gledališke kritike, ki se motovilijo po odru, zato ni izkazal dolžnega spoštovanja gledališkemu kritiku Alojziju Packi. To je gledališkega velekritika spravilo v bes. Bil je že tako na kraju z živci, ker nikakor ni našel navdih za še eno od njegovih gledaliških velekritik, ki se je, kdo ve zakaj, že dalj časa skrival (navdih seveda) pred njim. Tako jezen sam na sebe in na ves svet, posebej pa še na neolikanega Franca Kulisnšiberja, mu je vrgel v obraz (Francu Kulisnšiberju) zvezo s kretenom, nerodo, idiotom in teslom zaranim. Franc Kulisnšiber, pa je, ne bodi len, rekel gledališkemu

velekritiku, Alojziju Packi, da se taki, ki nimajo pojma o teatru, pač ne bi smeli motoviliti po odru, še manj pa pisati gledališke kritike, ki se jim še otroci (Franc Kulisnšiber je imel v mislih njegovega deset let starega sina) smeji. Beseda je dala besedo, klobuta klobuto in režiser Brane Gobec, ki je bil takrat slučajno prisoten, je rekel, da v svojem dolgoletnem in plodnem gledališkem delu še ni videl tako doživeto zaigranega prizora pretepa.

Gledališče je ponudilo Alojziju Packi, takoj ko bo snel mavec z roke in goge, mesto scenskega tehnika z obrazložitvijo, da je to za blagor gledališke kritike še največ, kar lahko naredi, šušlja pa se, da bo tudi Franc Kulisnšiber nagrajen. Dobil naj bi nagrado »zdrženja gledaliških kritikov« za življenjsko delo, ker je z nekaj dobro merjenimi udarci poskrbel za ustvarjalni »Time out« Alojzija Paceka.

P. S. Vsaka podobnost z realnim življenjem je zgolj naključna.

V resnici ni nikoli tako srečnega konca.

LUKA

KAJ SI MISLITE?

(Kratka anketa ob filmu »Orgije v šibični škatlji«.)

Diana (umetniško ime), nočna delavka v hotelu »Glorija«. Film mi je bil zelo všeč, saj mi je pokazal nekatere prijeme, ki jih bom poslej tudi sama rada uporabila, čeprav mi ni jasno, kako ti Danci lahko počno vse te stvari v tako malem prostoru.

Mujo Husić, cestni delavec. Ovaj film mi se veoma svidio i želeo bi, da još prikazuju ovakve filmove zbog toga što su vrlo interesantni i puno interesantnih stvari se događa. Hteo bi još da kažem, da ne verujem da se one stvari mogu raditi u takoj maloj kutiji.

Jože Šišl — ključavničar: film mi je bil zelo všeč, saj se človek ob njem sprosti, istočasno pa mu da ta film veliko misli. Predvsem to, kako lahko to počnejo v tako malem prostoru. Kot ključavničar trdim, da je to nemogoče.

Franc Šraufek — privatnik: večkrat grem gledat danske filme, ker so za razliko od nekaterih filmov manj dolgočasni. K sreči ti dolgočasni filmi niso dolgo na programu. Najrajši gledam Bruca Leeja in pa te danske filme. Edino kar mi ni všeč v tem filmu je to, da nam prikazujejo te stvari, hm, kako bi rekel, saj veste kaj mislim, v tako malem prostoru.

Janezek Torba — osnovnošolček: zdi se mi, da ni prav, da nas osnovnošolce ne puščajo noter samih. Kadar grem z očetom pa me vedno pustijo. Film mi je bil všeč, četudi očka pravi, da so to same svinjarje, gledat gre pa vsak film.

Janez Torba — oče: film mi sploh ni bil všeč. Jaz grem gledat te filme samo zato, da vidim, kaj ti pokvarjeni Danci snemajo. Prav je, da na predstave ne puščajo otrok. Svojega otroka sem vzel le zato, da mu pokažem, kako je svet pokvarjen.

ORIS ODNOSA MED EKONOMSKIM RAZVOJEM IN RAZVOJEM IZOBRAŽEVANJA V SAMOUPRAVNI SOCIALISTIČNI DRUŽBI

Osnovna ugotovitev, ki je ne moremo negirati, govori o tem, da obstaja močna stopnja povezanosti med razvojem materialne baze družbe in njeno nadgradnjo, v katero prištevamo tudi sistem vzgoje in izobraževanja. Ta odvisnost se ne kaže le v potrebi po določenem številu strokovnih kadrov, ampak tudi v profilu njihovega znanja, ki pa nadalje omogoča ponovno nadgradnjo in okrepitev tako materialne osnove družbe, kakor tudi njene nadgradnje.

Z Zakonom o združenem delu, kakor tudi z zakoni o visokem šolstvu in usmerjenem izobraževanju, smo ustvarili institucionalne osnove za izgradnjo bolj dodelanega sistema vzgoje in izobraževanja, kakor pa je bil dosedanj. Tega ni zahtevala le vedno večja potreba po ustrežnejših kadrih iz organizacij združenega dela, ampak tudi potreba po bolj dodelanem razvoju celotnega družbenega sistema in kvalitativnem doseganju njegovih ciljev. Med te cilje bi lahko prišle vse vrste demokratičnega samoupravljanja, ki omogočajo revolucionarno izgradnjo našega socialističnega družbenega sistema.

Dinamika ustanavljanja vzgojnoizobraževalnih ustanov in še posebej višjih in visokošolskih institucij, z močnim številnim porastom učiteljev, sodelavcev in študentov, se je v zadnjih dvajsetih letih izredno okrepila. Tako lahko ugotovimo, da se je število visokošolskih ustanov v primerjavi z obdobjem pred II. svetovno vojno, povečalo kar za desetkrat. Podatki pa tudi kažejo, da se je število učiteljev in študentov večalo v nesorazmerju s številom ustanov.

V osnovnih šolah se je število učiteljev npr. (v obdobju 1930—1970) povečalo za štirikrat, v visokošolskih ustanovah pa za štirinajstkrat, kar pa ni v korist učencem, saj se je razmerje med učenci in številom učiteljev sicer izboljšalo, ob tem pa so učitelji prevzemali tudi vedno večje obveznosti, ki so jih odtegovale njihovemu osnovnemu delu. V letu 1969/70 je prišlo na primer 32 učencev na učitelja, deset let kasneje pa 24 učencev na učitelja, kar pa velja v veliki večini le za velike urbane centre. Število študentov v razmerju od štivila učiteljev in zunanjih sodelavcev se je v tem obdobju zmanjšalo od 24 na 13, v korist študentov. Ta ustrežnejša porazdelitev dela pa je bila dosežena predvsem na osnovi vedno večjega vključevanja honorarnih sodelavcev v redni vzgojnoizobraževalni proces, kar pa ima svoje dobre in manj zaželjene strani.

Kljub veliki ekspanziji institucionalnega izobraževanja in ekonomski okrepljeni družbi, pa se opaža tako v gospodarstvu, kakor v negospodarskih aktivnostih, primanjkljaj kadrov določenih profilov znanja, zlasti tehničnih smeri. Prav tako lahko tudi trdimo (kar potrjuje praksa), da znanje učencev in diplomantov ne ustreza potrebam prakse v združenem delu; prisoten je torej razkorak med potrebami združenega dela in s tem celotnega družbenoekonomskega sistema in zadovoljevanjem teh potreb skozi pridobljeno znanje. Nekaj podatkov: število nekvalificiranih

delavcev je bilo leta 1963 28,8 odstotkov od vseh zaposlenih, v letu 1971 pa se to število še vedno ni dosti premaknilo od četrte zaposlenih. Prav tako pa tudi številčne potrebe po diplomantih srednjih, višjih in visokih šol niso zadovoljivo rešene in razvija se celo pravo in veliko strukturno neskladje: znane so akcije ZK in ostalih subjektivnih sil, da bi zajezili administrativno izobraževanje, ki je še vedno v porastu in ki še nadalje omogoča razvijanje in obnavljanje birokratskih metod dela, medtem, ko se organizacija dela v neposredni proizvodnji le s težavo in postopoma spreminja in prejema samoupravne karakteristike.

Doseženi rezultati na področju izobraževanja so vzpodbuda, da postopoma razvijamo nove družbenoekonomske odnose kot podlago za preosnovno vzgojo in izobraževanja ob vedno večji angažiranosti subjektivnih sil in družbenih sredstev. Za financiranje vzgoje in izobraževanja je treba uporabiti vedno več družbenih sredstev. V primer: v obdobju med leti 1956 in 1975 so se sredstva namenjena izobraževanju, glede na rast narodnega dohodka, povečala kar za dva krat. Če pri tem upoštevamo še sredstva za izobraževanje delavcev, katera so organizacije združenega dela izdvojile poleg rednih dodatkov za družbeno izobraževanje, v namen internega izobraževanja delavcev, pa je ta doprinos še znatno večji.

Navedeni pokazatelji kažejo na velik pomen vzgoje in izobraževanja v naši socialistični samoupravni družbi in napore delovnih ljudi, da omogočijo ustreznemu sistemu vzgoje in izobraževanja realne materialne pogoje dela. To pa zahteva tudi od sistema vzgoje in izobraževanja, da resneje prisluhne zahtevam združenega dela, da se reformira, obenem pa organizira svoje delo na samoupravnih osnovah in novih smernicah družbenoekonomskega sodelovanja, ki jih predpisuje Zakon o združenem delu in Zakon o usmerjenem izobraževanju. Dejstvo je, da je izobraževanje za materialno produkcijo pomemben pogoj za njen hitrejši razvoj. Skrb zanj mora potekati v skladu z razvojem produktivnih sil. Razlogov za razmišljanje o nedovoljni povezanosti sfere proizvodnje in sfere izobraževanja je v tem, da vsak peti Jugoslovčan hodi na neko šolsko ustanovo, vedno več mladih je na srednjih, višjih in visokih šolah ter fakultetah, ob tem pa se intenzivno razvija vse bolj tudi študij ob delu in iz dela — vzporedno s tem pa se večajo tudi zahteve in izdatki za delo v takem sistemu vzgoje in izobraževanja. To pa pomeni, da mora vzgoja in izobraževanje — tako kvantitativno, kakor tudi kvalitativno zadovoljiti potrebe združenega dela in širše družbene potrebe.

Preučevanje izobraževanja tudi z ekonomskega vidika ni bilo dovolj prisotno, vendar je tudi ta vidik za našo družbo vse bolj pomemben, saj izobraževanje angažira velik del družbenega produkta in vse več ljudi prehaja skozi razne oblike vzgojnoizobraževalnega sistema. Zaradi tega moramo o vzgoji in izobraževanju o ustreznem konceptu razmišljati

v določeni družbi tudi z ekonomskega in ne le pedagoškega in andragoškega vidika. Nedvomno potreba po izobraževanju, ni le pogojena z ekonomskimi razlogi, ampak tudi s širše družbenimi z razlogi, ki jih razvija stopnja razvoja določenega družbenoekonomskega in družbeno-političnega sistema.

Razen ekonomskih učinkov izobraževanja prav tako ne moremo zanemariti vidika vzgoje in izobraževanja, ki predvideva, da se učenec — študent — ne izobražuje le za delo v materialni sferi družbene produkcije, ampak tudi za aktivno družbeno-politično življenje, za nosilca razvoja samoupravnih socialističnih odnosov. Od izobrazbene strukture prebivalstva, kakor tudi od izobrazbene strukture in kvalifikacijske strukture zaposlenih, je v veliki meri odvisen odnos do dosežkov znanosti, tehnike in tehnologije in tudi smotrna in humana uporaba teh pridobitev. Pri tem ne mislimo le na povečanje produktivnosti dela, ampak tudi na medsebojne odnose v združenem delu in prispevek vsakega delovnega človeka v procesu dela (ožje) in v širši družbeni skupnosti (širše).

Na podlagi tega razmišljanja lahko ugotovimo, da je odnos družbenega sistema do sistema izobraževanja dvojen: družbeni sistem pričakuje od sistema izobraževanja strokovnjaka za določeno področje dela, obenem pa tudi razvitega samoupravljalca z visoko stopnjo družbene zavesti. Na osnovi te dvojne zahteve pa se formira in sprti spreminja (reformira) tudi koncept dela v sistemu izobraževanja.

Višji izobrazbeni nivo zaposlenih in s tem tudi višja samoupravna socialistična zavest, pozitivno vpliva na proces socializacije posameznika in njegove ožje okolice (skozí njegovo interakcijo do okolja in sprejemanje okolja, oziroma odziv okolja na njegovo vključevanje v okolje), kakor tudi na uspešnost prilagajanja posameznika in njegove okolice nalogam kolektiva in družbe (večji obseg spoznanj nujnosti in na tej osnovi večja svoboda delovanja posameznika in njegove najožje sredine).

Izredno pomembno vlogo pa ima vzgoja izobraževanja tudi za racionalno in polnovredno izrabo prostega časa, ki se v zadnjem času bolj aktivno preučuje in ne predstavlja le priprave posameznika za ustvarjanje večjih ekonomskih učinkov. V sklopu tega mislimo na aktivno vključevanje posameznika v družbeno politično delovanje, v kulturno življenje, v zabavo, šport in dopolnilno izobraževanje. Prosti čas tako postaja aktivni del delovnika posameznika v katerem si ta posameznik pridobiva nove izkušnje za sodelovanje s sodelavci, za delo na razvoju samoupravnih odnosov, kakor tudi za sproščeno obliko pridobivanja novih spoznanj s svojega področja izobrazbe in ne nazadnje tudi krepitev telesa (v okviru telesnokulturnih aktivnosti in nevezane rekreacije) v namen povečanja fizioloških sposobnosti ali — na kraju kra-

jev le nevezana oblika telesne sprostitve. Zaradi vedno večje potrebe po strokovnem in družbenem delovanju posameznika — samoupravljalca, pa je tako tudi njegov prosti čas prešel v študijske materiale in se s tem tudi podružbil.

Prava eksplozija znanstvenih dosežkov ob razvijanju vedno bolj humane in demokratične družbe zahteva od sistema vzgoje in izobraževanja, da vedno v večji meri služi napredku in blaginji človeka, ne pa da je oddaljena človeku v neustreznem znanju, ki producira neustrezno tehnologijo... Le po poti tesne povezanosti obeh sistemov omogočamo dialektično preobrazbo družbe. Znanje, tako na strokovnem področju, kakor tudi širše družbenem, mora postati aktivna prvina vsakega delavca, občana in ne le privilegij določenih sredin. Ob tem se spomnimo, da še vedno ne poznamo ustrezne strukture pri vpisanih študentih, saj se število študentov iz delavskih in kmečkih družin le počasi povečuje. Z novim dogovorom o oblikovanju in izvajanju štipendijske politike v SR Sloveniji pričakujemo pozitivne rezultate, pri čemer bi morali upoštevati zahtevo, da je štipendijska politika le ena od oblik reševanja kadrovske politike in da se mora razvoj izobraževanja demokratizirati in socializirati, in to v tolikšni meri, da bo dostopen slehernemu občanu. Težimo za tem, da bi zagotovili štipendije indr. možnosti vsem učencem in študentom, ki bi jim slabše materialne družinske razmere onemogočale doseganje željene izobrazbe. Tako bodo določeni bolj enotni kriteriji štipendiranja v SR Sloveniji, bolj bodo izenačene možnosti kadrovanja organizacij združenega dela v manj razvitih in obronkih predelih naše republike. Učence in študente bodo motivirali za študij v deficitarnih strokovnih področjih izobraževanja, ob kadrovanju in izločanju sredstev za štipendiranje, pa bodo organizacije združenega dela bolj neposredno posegle v koncipiranje učnih programov: povedale bodo lahko, kakšne profile kadrov potrebujejo in koliko so pripravljene, oziroma koliko so predvidevale v ta namen oddvojiti ustvarjenega dohodka. Učenci in študentje pa bodo motivirani tudi glede na njihov uspeh pri delu, s čemer se študij — učenje vse bolj približuje in izenačuje s pojmom: delo! Nagrejevanje učencev in študentov po delu — po doseganju učnega uspeha predstavlja pomembno vzpodbudo za povečanje obsega znanja in pri tem tudi ustrezno povečanje kvalitete znanja. S tem se skrajša čas študija in usmerjanje mladih, kar pa je oboje v skladu z družbenimi interesi.

Izobraževanje se v vedno večji meri smatra kot del narodne „industrije znanja“ in vlaganje v izobraževanje kot eno od najrentabilnejših investicij. Investicije v „sivo materijo“ kot osnovo razvoja družbe, močno vplivajo na ekonomski in družbeni razvoj vsake države. Število zaposlenih v izobraževalni dejavnosti je večje kot v številnih drugih panogah. V letu

1970 je bilo v šolskih ustanovah zaposlenih 232000 ljudi (za njihovo financiranje pa je bilo danih 7240 milijonov dinarjev), kar je mnogo več kakor v tobačni industriji, grafični industriji, kemični in papirni industriji. Ta primerjava je prikazana ne le zaradi tega, da bi opravičevala pomembnost tega dela v družbi, ampak tudi zato, da nam pokaže na potrebnost kompleksnega proučevanja vseh ekonomskih elementov, ki zahtevajo tako vsoto sredstev, tak družbeni status; na osnovi tega pa sprožila analizo razdelitve družbenih sredstev v sistem in znotraj sistema izobraževanja, analizo uporabe tako razdeljenih sredstev in ob tem ocena učinkovitosti izobraževalnega sistema. Pri tem pa se nam postavlja še vprašanje, kako sistem izobraževanja vpliva na ekonomski razvoj in v koliki meri je faktor tega razvoja.

Znanje — proizvod

Med inputi vloženimi v izobraževanje in investicijami za proizvodnja sredstva so bistvene razlike. Sredstva za proizvodnjo se relativno hitro amortizirajo (v zadnjem času ponekod celo med petim in desetim letom ali še prej, kar je davek hitrega tehničnega in tehnološkega razvoja) in s tem se zmanjša njihova vrednost za določen proizvodni proces, kakor tudi širši družbenoekonomski sistem.

Znanje pa se kot proizvod vzgojnoizobraževalnega procesa koristi dalje, skozi celotno delovno dobo in življenje delavca, s tem da ga pa moramo permanentno gledati na nova spoznanja, obnavljati, dopolnjevati in poglobljati. S tem pa se veča tudi kvaliteta tega „proizvoda.“ Začetni rezultati (memorirano znanje) storitev se preverjajo in interno vrednotijo (ocenjujejo) že v šoli; končno vrednotenje kvantitete in zlasti kvalitete znanja pa se opravi v praksi — v združenem delu eksterno družbeno vrednotenje.

Materialna osnova izobraževanja v našem sistemu še vedno ni zadovoljiva in zaostaja za obstoječimi potrebami, s tem pa ni v skladu z družbenoekonomskim razvojem naše samoupravne poti. Pri financiranju in razdelitvi stroškov za izobraževalne storitve so bili zlasti podcenjeni materialni stroški. Pri tem se postavlja vprašanje, ali lahko dosežemo zahtevam napredka na področju reforme izobraževanja, v kolikor bodo še v naprej materialna sredstva zadoščala le za „table in krede“ (v svetu je že stalna praksa, da se v pedagoškem procesu uporabljajo sodobne naprave prenosa slike, skic... in med njimi tudi šolska interna televizija idr.). Praksa govori, da tudi podpisani samoupravni akti o financiranju sami po sebi ne so dovolj. Glavni dejavnik medsebojnih odnosov ni usklajevanje potreb in možnosti po načelu vzajemnosti in solidarnosti, ampak tudi zavest samoupravljalcev, je človek, s svojim stališčem do izobraževanja, do spoznavanja potreb po kadrih in poznavanja možnosti za pokrivanje teh potreb. Vse to pa moramo gledati kompleksno in seveda v razvojemnem pomenu!

Poleg tega pa tudi ni potrebno posebej poudarjati, da tudi položaj prosvetnih delavcev še vedno ni na zadovoljni ravni. Tudi to seveda negativno vpliva na kvaliteto izobraževalnih storitev — to delo ni realno ovrednoteno, ampak celo podcenjeno! Pedagoški zlasti andragoški poklic tako ni dovolj zanimiv za boljše učence in tako tudi ne dobimo družbeno potrebne kvalitete kadrov, saj je npr. v bankah zaposlenih veliko število pedagoških delavcev.

Neustrezni materialni položaj učiteljev sili le-te v položaj, da si morajo poleg redno opravljene dela iskati dodatne vire za služka in tako prehajajo iz družbeno potrebne znanstveno-raziskovalnega in družbeno političnega dela v drobna opravila tretjerazrednega pomena — v zaslužkarstvo. Prav tako tudi ni treba komentirati pripravljene študentov za vstop v produktivno in samoupravno skupnost. Brez dvoma niso dovolj le novi učni programi, ampak tudi aktivne in čimbolj aktivne in ustvarjalne oblike in metode dela, navajanje študentov zlasti na samostojno reševanje problemov in odkrivanje problem-skih žarišč v razvoju ožjega, ka-

kor tudi širšega delovnega okolja. Ni samoupravna šola le tista šola, kjer se mnogo uči, ampak šola kjer se razvijajo demokratični samoupravni odnosi za vstop v živo vsebino združenega dela in v širšo družbeno skupnost. Kvaliteta vzgojnoizobraževalnega sistema pa je odvisna v veliki meri tudi od strokovnosti in družbeno politične aktivnosti kadra in ne nazadnje od družbenega vrednotenja osnovnega dela tega kadra.

Vse to nam kaže na zahtevo po usklajevanju in usmerjanju skupne akcije, na bolj dodelano akcijo za ugotavljanje kriterijev po delu, za vrednotenje potreb in elementov, ki omogočajo pokrivanje teh potreb. Pri tem pa moramo upoštevati tudi družbeno prioriteto njihovega zadovoljevanja. Odgovor na to lahko v veliki meri daje analiza stroškov in uspehi doseženi z uporabo novih profilov znanja v združenem delu. Vse večje zahteve po sredstvih in istočasno omejevanje možnosti (prejeti ta sredstva), narekujejo nalogo stalnega preverjanja ekonomske učinkovitosti uporabe razpoložljivih sredstev. Pomembno je imeti pregled nad smotno porabo sredstev, ki so bila namensko razdeljena, ki se veča ob večanju stroškov namenjenih za zadovoljevanje določenih dejavnosti (oziroma njihovih potreb). Iskati pota, kako čim boljše, hitreje in ceneje uporabiti družbena sredstva. Pomankljivosti in slabosti našega izobraževalnega sistema nas obvezujejo, da ugotovimo njihove vzroke in razvijemo metodološko ukrepe, ki bodo doprinesli k odpravljanju teh pomankljivosti in kako povečati kvaliteto ter učinkovitost vzgojnoizobraževalnega sistema.

Vzgojno-izobraževalni sistem in študent

Študenti so poleg učiteljev in porabnikov pomembnih dejavnikov v razvoju kvalitete vzgojnoizobraževalnega sistema. Vendar pa tudi pri njih ugotavljamo napake, ki so preveč množične, da bi lahko bile slučajne in nepomembne. Med drugim študentje masovno iščejo (ali zahtevajo) lažje vpisne pogoje, hočejo odlagati vojaški rok, kar je že urejeno, študirajo zaradi tega, da jim ne bi bilo treba prežgdat študij v redno delovno razmerje, poleg tega pa še mnogi ne dobe štipendije za njihov željeni profil izobraževanja. Praksa kaže, da tudi fakultete in visoke šole, ki so sprejemale le najboljše dijake, uvedle sprejemne izpite in testiranje sposobnosti in kvalitet znanja dijakov, niso dosegle nekih pomembnih rezultatov pri trajanju študija in diplomiranju. Nedvomno bi lahko npr. že s temeljito revizijo učnih programov marsikje zožili učno materijo ter tako dobljeni obseg obveznega člena obravnavali bolj poglobljeno in ga nadalje razvijali tudi na podiplomskem študiju. Neučinkovitost sedanje vzgojnoizobraževalnega sistema naj ilustrirajo naslednji podatki: v obdobju med šolskimi leti 1947/48 in 1967/68 se je število izobraževalnih ustanov povečalo od 50 na 201, število študentov pa od 49000 na 210000; v tem času se je število učiteljev povečalo za 140 %, sodelavcev za 79 % in število študentov, vpisanih v prvi letnih za 32,5 %, medtem ko smo pri številu diplomantov dosegli le 1,6 % povečanje. Podoben primer srečujemo tudi pri osnovnem in srednješolskem izobraževanju.

Vložena sredstva za šolanje strokovnjaka se po izračunih v tujini vračajo skupnosti v letu in pol po njegovo zaposlitvi. Upoštevati pa moramo še izgube zaradi nevklučevanja v delovni proces in še izgube zaradi podaljšane šolanja, ker le nizek odstotek študentov konča študij v roku, velika večina pa študij podaljša za leto in tudi več, vmes pa je tudi precej osipa.

Pri tem se pojavlja vprašanje ali ne bi mogli nekatere probleme rešiti na primer: z racionalnim trošenjem razpoložljivih sredstev, z adekvatnejšo mrežo izobraževalnih ustanov in večjo učinkovitostjo vzgojnoizobraževalnega procesa. Kakšne so pri tem notranje rezerve, kakšen naj bo delež izobraževanja v razdelitvi narodnega dohodka in kje je zgornja meja možnosti za povečevanje materialnega položaja sistema vzgoje in izobraževanja. FRANC POZGAN

